

רבי קרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

בני בכרי ישראל
לימוד זכות על כל יהודי
הגה"ח רבי מענדל
ווכטר שליט"א

לרגל כ"ד בטבת, יומא
דהילולא של כ"ק רבנו
הזקן זי"ע: יריעה לדמותו
של רבי פנחס שיק
(רייזעס) זצ"ל, מתלמידיו
הקרובים וכותבי תורותיו
הנאמנים, שכיהן כעסקן
ציבורי רב פעלים ותולדות
חיי כרוכים בחיי רבו

בית החומה בשקלוב

אורות באפלה
מארבע כנפות הארץ:
טנזניה, אפריקה

חיי גאולה
בתוככי מצרים
התוועדות
עם הרב אשר פרקש

המהפך של יתרו
פניי חסידות בסוגיות
הדף היומי

אור וחיות נפשנו

הגה"ח רבי אברהם מענדל וזכר ש"ט"א

בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ - מעלת הדין לכף זכות

מי שאינו יודע ללמד סנגוריה על ישראל - טרם נכנס בשער עבודת ה' | צדיקי האמת אינם מקבלים לשון הרע על ישראל, מוגדל דבקתם בה' האוהב את בני

על חסיד אחד שעבר פעם בְּלִיַּת תלמידיו ליד נבלת כלב שהסריחה מאוד. אמרו לו תלמידיו: כמה מסריחה נבילה זו! אמר להם החסיד: כמה לְבִנּוֹת שִׁינִיָּה! "וכאשר שמעו תלמידיו את תגובתו, התחרטו על מה שדברו בגנות הנבילה. "ועתה צא ולמד, מה אם מכוער הדבר לדבר בגנותו של כלב מת, כל שכן שמכוער לדבר בגנותו של אדם חי. ומה אם יפה לשבח נבלת כלב בלובן שיניה, אם כן, כל שכן שחובה לשבח בן אדם שיש בו שכל ובינה. וזאת הייתה גם כוונתו של החסיד, להדריך את תלמידיו שירגילו את לשונם לא לדבר רע, עד שהרגל זה ייעשה להם טבע, כך שלא יוכלו לדבר רע אפילו על נבילה, ושירגילו את לשונם לדבר טוב, עד שהרגל ייעשה להם טבע קבוע, כך שידברו טוב אפילו על נבילה סרוחה".

כף זכות - עד היכן?

במסכת שבועות (ל, א) מזכירה הגמרא את המקור לדין לכף זכות: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ - הוּא דֵּן אֶת חֲבִירְךָ לְכַף זְכוּת", ומפרש רש"י: "ולא בדין בעלי דינים הכתוב מדבר, אלא ברואה חבירו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות, הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעבירה".

לא רק במצבי ספק קיימת החובה לדון לכף זכות, אלא גם במצב בו ברור שהיהודי עליו מתבוננים עושה דבר נגד התורה, ח"ו. גם במקרה כזה, עדיין יש מקום ללמד זכות על האדם שאינו אשם כל כך. אולי הוא אינו יודע את חומרת העניין, או שאולי הוא מתמודד במלחמת היצר באופן קשה ביותר, וכדומה.

בספר התניא (פרק ל) מבואר איך ללמד זכות על כל יהודי - אפילו על עמי הארץ ויושבי קרנות החזורים ושונים בחטאיהם. והדבר קרוב לכל אחד, כאשר ישם אל ליבו שייחכן שיהודים אלו חשובים אצל הקב"ה, במובן מסוים, עוד יותר ממנו:

"עוד זאת ישם אל לבו, לקיים מאמר רז"ל (אבות ד, ט) 'והוי שפל רוח בפני כל האדם'. 'והוי' - באמת לאמיתו, 'בפני כל האדם' - ממש, אפילו בפני קל שבקלים. והיינו על פי מאמר רז"ל (שם ב, ד) 'אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו'. כי 'מקומו' גורם לו לחטא, להיות פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות, ועיניו רואות כל התאוות, והעין רואה והלב חומד, ויצרו בוער כתנור 'בְּעֶרְהָ מֵאִפְהָ', כמו שכתוב בהושע (ו, ו) 'הוא בער כְּאֵשׁ לְהִבָּה'... ואין אשמתם גדולה כל כך במה שאינם כובשים יצרם הבורע כאש להבה מפני פחד ה' המביין ומביט אל כל מעשיהם, כאשר

הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה. ואם הוא מן הבינונים, אשר זיהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו, יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל: הדין את חבירו לכף זכות המקום ידינו לכף זכות, והיא מצות עשה מן התורה... ואם

הדרך העיקרית להגיע לידי קיום מצות אהבת ישראל, היא על ידי שרואים בכל אדם, ובכל דבר שנגרם בעולם באמצעותו - רק טוב. על ידי ההסתגלות להביט בעין טובה ורכישת היכולת לדון את כל האדם לכף זכות, נמנעים מקנאה ושנאה וממילא מתרבה השלום בעולם.

במאמר זה נסקור מעט מן המקורות העוסקים בסוגיה זו בתורה שבכתב ושבעל פה ובדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, עד לתורתם של גדולי החסידות שהעמיקו במצוה זו וגילו בה פנים חדשות.

כך מפורש בדברי רש"י במסכת שבת (קכז, ב ד"ה הני נמי): "דן את חבירו לכף זכות בכלל הבאת שלום. דמתוך שהוא מכריעו לזכות, ואומר: 'לא חטא לי בזאת', 'אנוס היה', או 'לטובה נתכוון', יש שלום ביניהן".

נוסף על כך שאדם הדין לכף זכות מקיים מצות עשה מדאורייתא בפני עצמה, וזוכה במפתח נפלא שיסייע בעדו בקיום רוב המצוות שבין אדם לחברו, הרי הוא חי את חייו באופן רגוע ושמח. מי שרואה בכל דבר רק טוב, תמיד טוב לו, כל אדם נראה לו חבר ואוהב וכל מה שמתרחש משמח אותו. כאשר התודעה כל כך חיובית, החיים הופכים לתענוג של ממש. והרי אליבא דאמת, בוודאי יש בכל דבר ובכל מצב נקודות טובות, וכאשר מתרכזים בנקודות הללו ודבקים בהן, הן מאירות את כל החיים שיהיו נעימים וטובים.

"כמה לבנות שיניה"

המקור לכך שהדין לכף זכות מקיים מצות עשה מדאורייתא, מצוי בפסוק: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו). ובתורה שבעל פה אנו מוצאים במסכת אבות את דברי יחושע בן פרחיה (אבות א, ו): "והוי דן את כל האדם לכף זכות".

במניין המצוות של הרמב"ם הוא כולל מצוה זו בתוך תרי"ג המצוות (ספר המצוות קצו): "שיתחייב שידון את חבירו לכף זכות, ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב". ובדרך דומה כותב רבינו יונה (שערי תשובה ג, ריח): "והנה כי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה, ויש לשפוט דברו ומעשהו לצד חובה ולצד הזכות: אם האיש ההוא ירא אלקים, נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם כי יהיה

הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק, ואל תכריעהו לכף חובה".

גם בספר חרדים לר"א אזכרי (ט, ל) הרחיב בחובה לדון לכף זכות כל אדם מישאל, וכתב: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ - מצוה עשה... לכל אדם, ותלוי בה, והיינו לדון כל סתם אדם מישאל לכף זכות, וידונו אותך לכף זכות בשמים".

להלכה נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט יז, י) כדברי הראשונים הללו: "וידון כל אחד לכף זכות". וכתב הסמ"ע (ס"ק כד), "דאפילו אם התברר שאחד שיקר במזיד, יש לדונו לכף זכות", עיי"ש.

במקום אחר הוסיף וכתב ספר חרדים (סו, קז): "ולא יגנה שום דבר, כדאמר החכם 'כמה לְבָנִים שִׁינִיָּה'. וידון לכף זכות תדיר בפה ובלב". "מאמר החכם" עליו מדבר ספר החרדים מקורו בספר חובת הלבבות (שער הכניעה, ו): "ומסופר

כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו ועבודתו. וכמו שאמרו רז"ל (תגיגה טו, א) גבי אחר 'שידע בכבודי וכו'. ולכן אמרו רז"ל (ב"מ לג, ב) על עמי הארץ שזדונות נעשו להם כשגגות". כלומר, לפעמים דווקא מצבו השפל של האדם, הוא לימוד הזכות הגדול ביותר. זאת כיוון שבוודאי אם לא היה נתון במלחמת היצר גדולה כל כך, לא היה יורד למקום נמוך כל כך. ואם כן, יכול כל בן תורה להפנות את השאלה כלפי עצמו – האם הוא, כמו שקרוב אל ה' ותורתו, אכן עובד אותו בלבב שלם ואינו נכשל בדברים שהוא דש בעקביו? האם גם הוא נלחם מלחמה עצומה, כאותו יושב קרנות, על שקידה בתורה יותר מרגילותו ועל כוונת התפילה? הלא ידע אינשי בנפשיה שאין הדבר כן תמיד, וממילא יכול הוא להיות שפל רוח בפני "כל האדם" ממש.

כשרות התפילין של מעלה

הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל נודע בשערים בגודל לימוד הזכות שלו על עם ישראל בכלל ועל כל יהודי בפרט. בעניין זה, מובא מכתב יד קדשו בספר 'פתגמין קדישין' (אות יח, בקדושת לוי הוצאת הדרת חן נספח בסוף הספר בשם 'בית לוי'):

"ועל פי זה אפשר שרמזו חז"ל במסכת תענית (ב, ב), ובכמה מקומות ברבותינו הקדושים, שאמרו על עצמן 'ולא הלכתי ארבע אמות בלא תפילין'. הנה מה יפלא מאמר הלזה, כי אין אמר שלא הלך ד' אמות בלא תפילין, כי הלא בשבת ויו"ט אין מניחין תפילין, ואפילו בחול נמי בהיותו בבית המרחץ אזי מוכרח להיות שם בלא תפילין!?"

"אמנם ביאור הדברים... כי הנה בתפילין של השי"ת כתוב שִׁבְחֵךְ של ישראל הק', כמו שכתוב בגמרא (ברכות ו, א) שבתפילין של ראש ושל יד כתובין אלו הפסוקים: כִּי מִי גִּוִי גָדוֹל (דברים ד, ז), וּמִי גִּוִי גָדוֹל (שם ח), אֲשֶׁר־יֵשְׂרָאֵל (שם לג, כט), וּמִי כַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל (דברי הימים א יז, כא), נמצא בחינת תפילין של השי"ת הוא – שמשבח ומקלס אותנו ישראל הקדושים. ובתפילין של ישראל כתוב שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כו' (דברים ו, ד), נמצא בחינת תפילין של ישראל הוא – שאנחנו מקלסין ומשבחים את השי"ת הנכבד והנורא.

"והנה העבודה הקדושה הזאת זהו עבודת איש הישראלי בעולם הזה כל ימי חייו, שמחויב האדם להודות ולהלל ולשבח ולקלס תמיד את השי"ת במידותיו הק' כידוע. וגם מחויב תמיד ללמד זכות וסנגוריא על ישראל עם קדושו, ולראות תמיד בעין פקידא וחכימא בעינא טבא את מידותיהם הטובים והישרים, ורק להלל ולשבח, ולקלס את ישראל עם קדושו, שהם

בני אברהם יצחק ויעקב, ובוודאי מעשי אבות יירשו בנים, ועמך כולם צדיקים. ובוודאי הבא לטהר עצמו במידה טובה זאת הקדושה, מסייע לו השי"ת שלא יראה רע ח"ו על ישראל עם קדושו, רק כולו טוב וזכויות, ויוכל תמיד ללמד זכות וסנגוריא על ישראל עם קדושו.

"כי זהו כלל בעבודת השי"ת, כי מי שאין בו מידה טובה הזאת לראות תמיד רק טוב וישר בישראל, ואין בו מידה טובה הקדושה לספר תמיד בשבחי ישראל, ושישראל משובחין ומפוארין תמיד בעיניו, ואין בו המדה טובה הקדושה ללמד זכות וסנגוריא על ישראל עם קדושו, אזי ידע נאמנה שלא יזכה כל ימי חייו לכנוס בפתח שער עבודת הבורא באמת, שזהו שער לה' צדיקים יבואו בו".

כלומר, כיון שהקב"ה מחבב את ישראל בניו עד שכתב את שבחיהם בתפילין של מעלה כביכול, הרי שזו הבחינה לאדם אם הוא קרוב לה' או לא – האם גם הוא מדבר בשבחם של ישראל עם קרובו או שמא הוא נוטה למצוא בהם פגמים למיניהם.

"וזה שאמר התנא (שבת קיח, ב) 'יתתי לי נכמו: אשרי חלקי דלא מסגינא [שאינני הולך] ד' אמות בלא תפילין', היינו שתמיד כל ימי חי הלכתי בתפילין, דהיינו או שהלכתי בתפילין של השי"ת, דהיינו ששיבחי וקילסתי את ישראל עם קדושו במידותיהם הטובים והקדושים – שזהו תפילין של השי"ת כנ"ל... או שהלכתי בתפילין של ישראל, דהיינו ששיבחי וקילסתי את השי"ת במידותיו הקדושים – וזהו תפילין של ישראל כנ"ל. נמצא זאת היה תמיד עבודתי עבודת הקודש כל ימי חי תמיד בלי הפסק – או לספר בשבחי השי"ת, או לספר בשבחיהם של ישראל עם קדושו.

"וזה שהיה מרגלא בפומיה של הצדיק החסיד המפורסם מו"ה זושא מק"ק האניפאלי לומר תמיד: רבונו של עולם! עמך ישראל בווודאי טובים הם, כי אם אתה אומר שלא כן הוא ח"ו, הלא יהיו פסולין ח"ו התפילין שלך, אלא ודאי ועמך כולם צדיקים, אמן!"

לא רואים חטא

עוד רבים מגדולי החסידות הרחיבו בעניין לימוד זכות. כך בספר תפארת שלמה (אבות א ד"ה והוה דן) מאריך מאוד בזה ומסביר במתק לשונו שעל אף שגלוי וידוע לפני השי"ת כל פגמי האדם – אין מענישים אותו משמים כלל, אם לא שיימצא מי שילמד עליו חובה כאן בעולם הזה. מצד שני, אם יהודי עושה דבר שלא כשורה ח"ו, אבל נמצא מי שמלמד עליו זכות כאן למטה, אזי גם למעלה מתעוררים רחמים ומלמדים עליו זכות לפטרו מן הדין. וכאמור,

הוא מאריך לבסס את דבריו בראיות ממאמרי חז"ל, מהלכה ועוד.

בתוך דבריו כותב כך: "הלא זה הדבר אשר שמענו גם כן מצדיקי הדור שהיו בזמנינו שלא הוכיחו לאדם את דרכו על פניו לאמור לו מדוע ככה עשית, רק הכל בדברי ריצוי ופיוסים ובדרך חכמה, דברים טובים, אשר שם האדם מעצמו על לבו לשוב מחטאיו. וכה אמר הרב היהודי האיש האלקי מפרשיסחא זי"ע, כי קיבל דברי הרב הצדיק האלקי ר' דוד מלעליב זי"ע, שלא להוכיח עוד אנשים בדברי תוכחות וניאוצים כדי להשיבם בתשובה שלימה לפני השי"ת ב"ה, כי אם להתהלך עמהם בדברי ריצוי ובנחת, ולקרב את לבם באהבה לעוררם ביראת שמים..."

"וכמו שידענו מהרה"ק האלקי בע"מ ספר קדושת לוי, שבימי חנוכה שש והתפאר לפני השי"ת ב"ה על מצות נר חנוכה שישראל מדליקין לומר 'ראה כמה בניך טובים, כמה הם נזהרים במצותיך! והמדה הזאת היא באה מגודל האהבה להשי"ת ב"ה, וגודל אהבת ישראל שמבקש תמיד שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לכך הוא מחבבם כל כך, להיותם זרע ברוך ה' ומקיימי מצותיו כל הימים, לכך אין לראות בהם שום נפתל ועיקש.

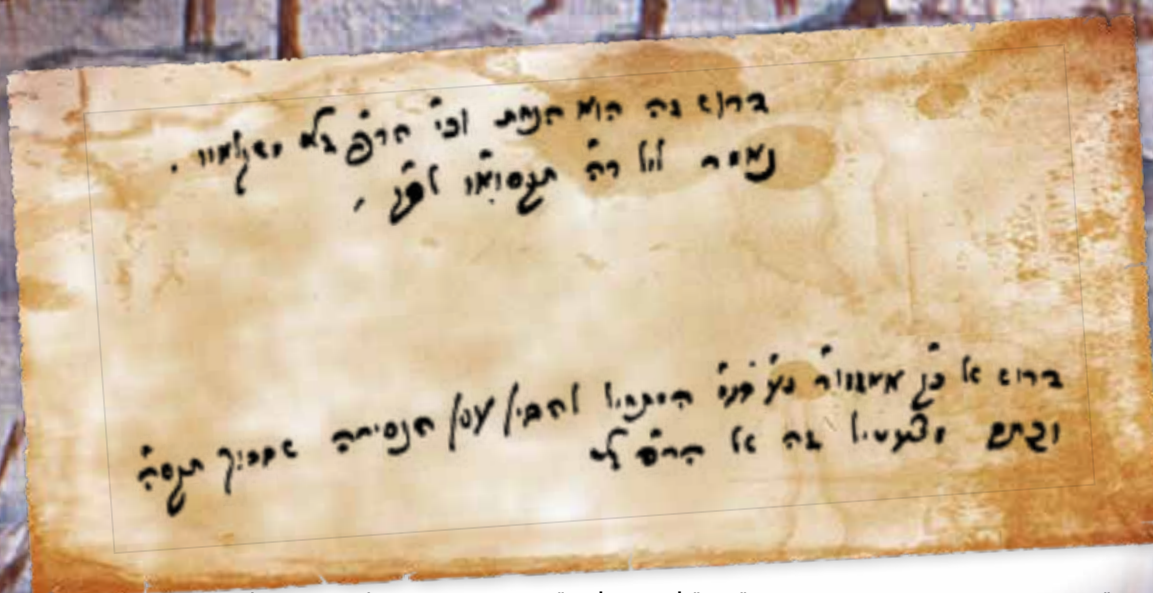
"והנה הדבר הזה הוא מושרש בלב הצדיקים המבקשים כלל טובות ישראל, כמו שידענו זה מבחינת אדומ"ו הצדיק האלקי ר' פישלי מסטריקעוו זי"ע, שמעולם לא היה יכול להאמין ששום אחד מישראל יחטא ויעבור איזה עבירה, וכל מה שהגידו לו, הכל היה מכובד, כי לא האמין, כי אמר שכל איש מישראל לא יחטא, וזהו מגודל קדושתו ודביקותו בהשי"ת האהוב עמו ישראל. לכך הנה הצדיקים ההולכים לפני ה' – הנה עֵינֵי ה' אֵל צַדִּיקִים (תהלים לו, טו), גם אינם רואים שום חטא על ישראל כל הימים..." מהדברים הללו ומעוד מקורות רבים עולה בבירור שאצל ההולכים בדרך הבעש"ט ותלמידיו תפס עניין לימוד הזכות מקום מרכזי – להתרכז ולראות אך ורק טוב בכל אדם מישראל באשר הוא.

ראוי להדגיש, שהצדיקים הללו – בעל ה'קדושת לוי' ובעל ה'תפארת שלמה' – כתבו את דבריהם בתקופה שכבר פשה געגוע ההשכלה בעם ישראל והיו רבים שכפרו ונלחמו נגד הדת, ואף על פי כן כתבו בכל התוקף עד כמה חשוב ללמד זכות על כל אחד ואחד מישראל. ואם כן, על אחת כמה וכמה בימינו אלו כאשר רואים במוחש שלב ישראל, גדולים כקטנים, על לתורה ומצוותיה, הרי שיש לנו ללמד זכות על אחינו שטרם נמנים על שומרי התורה והמצוות בקביעות עקב היותם תינוקות שנשבו, ואין הדבר תלוי אלא בנו – שעל ידי דברים היוצאים מן הלב ניתן להשפיע עליהם לטובה ולברכה.

'עשר הצבא' של החסידים

ביקורו של רבינו הזקן בעיר התורה שקלוב הפך את בן הרב לחסיד נלהב. לדמותו של החסיד רבי פינחס שיק ("ר' פינחס רייזעס"), מראשוני חסידיו של רבינו הזקן, שתורה וגדולה התאחדו על שולחנו, זכה להיות מראשי ה'חוזרים' וה'מניחים' של דרושי רבינו ונטל חלק בראש עסקנות הכלל של יהדות ליטא ורוסיה הלבנה. מוגש לרגל יום ההילולא של רבינו, כ"ד בטבת

הרב לוי יצחק הולצמן

"דרוש זה הוא הנחת וכתב יד הר"פ ז"ל משקלאוו". רשימת הרבי ה'צמח צדק' בכתב קדשו על מאמר מ'הנחת' ר' פינחס

ב

בית המדרש הקטן של ה'פרושים' בשקלוב, אותם מתמידים השקועים בלימודם ופורשים מהבלי העולם, היו שתי חבורות. חברת 'מאחרי שֶׁבֶת' שכללה את אלו שנותרו ישובים על ספסלי בית המדרש עד חצות הלילה, יגעים בתורה עד כלות; וחברת 'משכימי קום' של אלו שהתייצבו על משמרתם בבית המדרש בשעה שלוש לפנות בוקר, מוכנים ומזומנים לריתחא דאורייתא.

בימים ההם הייתה שקלוב עיר ואם בישראל, מבצר של תורה ברוסיה הלבנה, ושמן של גאוניה ועסקניה יצא למרחקים. זה לא מכבר התמנה לרבנות שקלוב הגאון רבי חנוך העניך שיק, לאחר ששימש כרב ומורה צדק בברלין הרחוקה. בנו ר' פינחס שיק היה אז אברך צעיר, בראוריין, שנטל חלק בחברת 'משכימי קום' בבית המדרש.

לילה אחד הייתה מהומה בבית המדרש. כאשר הגיע ר' פינחס אל בית המדרש לשיעורו הקבוע לפנות בוקר, מצא קהל גדול שנותר בו מתחילת הערב. התברר כי מוקדם יותר נכנס לבית הכנסת אברך צעיר עם שק על כתפיו. הוא ניגש תחילה אל התנור בכדי להתחמם ולנוח מטרחת הדרך, אך עד מהרה נכנס לשיחה תורנית עם הלמדנים המקומיים שיצאו מכליהם מצורת לימודו ומחשבתו, ונהנו לשוחח עמו שעות רבות בלימוד.

באותה שעה החל המגיד שיעור בשיעורו הקבוע על מסכת בבא קמא. לא היה זה שיעור רגיל, הורשו להשתתף בו רק אלו שנודעו בגדלותם והורשו לחדש חידושים בלימוד. המגיד שיעור, ר' זלמן יחיאל, עסק בסוגיית "אינה לשחיטה אלא בסוף או ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף", העוסקת בשאלה אימתי היא 'חלות' השחיטה ונוגעת ביסודות דיני שחיטה ודיני קדשים. כדרכו דיבר על כך בפלפול חריף ומעמיק, כאשר האורח הצעיר מאזין אף הוא ברוב קשב.

לבסוף הגיב האורח שישנם הרבה חידושים טובים בדרכו של המגיד שיעור, אך הוא עצמו רגיל ללמוד בדרך אחרת, והחל לחזור בעל פה על דברי התוספות בסוגיה, והסביר את משמעות הדברים להלכה במשך שעות ארוכות. כולם התפעלו מגישתו הישרה והיסודית,

ואמרו שזהו לימוד אמיתי שמכניס רחבות בראש. גאוני שקלוב כיבדו אותו מאוד, אך לא ידעו מיהו האורח. כעבור ימים ספורים עזב את המקום, ומאוחר יותר נודע שהיה זה רבינו הזקן שבא בשליחותו של רבו המגיד ממעוזיטש.

שקלוב הייתה אחד ממרכזי המתנגדים החריפים לחסידות. הרב, רבי העניך, אף חתם לימים על כרוז פומבי של קהילת שקלוב נגד החסידים, בעשרה בטבת תקמ"ז. אך ביקורו של רבינו הזקן הותיר רושם מיוחד על אברכי שקלוב, וכמה מהמובחרים שבהם אף הפכו לימים לחסידי הנלהבים – בהם בנו של הרב, ר' פינחס, שהפך לתלמידו הנאמן של רבינו והיה בין ה'חוזרים' והכותבים של תורתו.

חסידי שקלוב

לימים שב רבינו הזקן לשקלוב לוויכוחים עם הגאונים המתנגדים, בכדי להעמידם על טיבה של תורת החסידות. רבות מסופר במסורת החסידית על ויכוחים אלו. רבינו בעצמו מספר על אותה פעם שביקר בשקלוב יחד עם הרה"ק רבי אברהם מקאליסק, בשליחות רבם הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטבסק. בתחילה הסכימו בני המקום לעמוד לוויכוח, אך משעה שראו שהולכים להפסיד בו, חטפו את שני האורחים ונעלו אותם במרתף, עד שלבסוף בחסדי שמים הצליחו להתחמק ולברוח משם.

מאמרי של אדמו"ר הזקן שנדפסו מרשימותיו של ר' פינחס ("הנחות הר"פ ז"ל")

בביקור אחר של רבינו בשקלוב, כאשר כבר יצא שמו לתהילה בכל הארץ, נאספו כל גדולי העיר לבית המדרש והקיפו אותו חבילות של שאלות בלימוד. הרבי עלה על הבימה ואמר: "אומר לכם תורה לתרץ קושיותיכם? אנגן ניגון. המשנה אומרת: "כל בעלי השיר" – אלו הנשמות והמלאכים, "יוצאין בשיר ונמשכין בשיר" – העלייה שלהם היא על ידי שיר וניגון". וכך החל לנגן ניגון בדביקות גדולה. בבית המדרש הושלך הס, כולם היו שקועים בניגונו המופלא עד ששעה ארוכה לא הרגישו היכן הם נמצאים. בשעה בה הרבי שר, נפתרו להם כל קושיותיהם ושאלותיהם.

כאמור, אחד מן הביקורים הללו הפך את ר' פינחס, בן הרב משקלוב, לחסיד נלהב. חמותו של ר' פינחס הייתה מרת רייזע, עשריה מפורסמת בשקלוב, ועל שמה נקרא שם משפחתו "רייזעס". כאשר ביקר רבינו הזקן בשקלוב, שוחח בלימוד עם גאוני שקלוב והשיב על כל שאלותיהם, ואילו מכל שאלותיו לא עלה בידם לענות אלא על אחת מהן. הדבר עשה רושם אדיר על מרת רייזע והיא פנתה לשלושת חתניה ואמרה להם שמי שייסע ללמוד אצל המגיד מליאזנא, יקבל את כל רכושה.

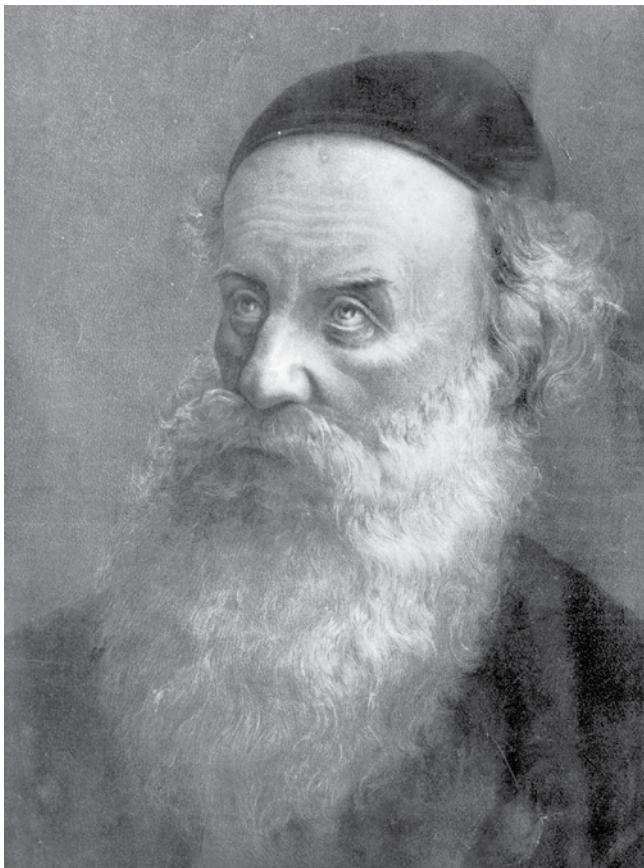
בעקבות זאת נסע ר' פינחס לחצר רבינו ושהה במחיצתו שלושה חודשים. כשחזר לשקלוב והביא מכתב המאשר כי למד אצל רבינו הזקן, נתנה לו חמותו את כל כספה וזהבה. נטל ר' פינחס את הרכוש כולו ומסרו לידי רבינו הזקן כדי שיחלקו לצדקה ציבורית. רבינו בירכו שיזכה לתורה וגדולה במקום אחד. כשיספר זאת הרבי הרייזע, הוסיף שר' פינחס ביקש עוד דבר, אך רבינו שתק ולא השיב לו. ניתן לשער שבקשתו הייתה על זרע של קיימא, דבר שלמרבה הצער לא זכה לו.

רבים ממתנגדי שקלוב הפכו במרוצת השנים לחסידים, בהם גיסיו של ר' פינחס שהיו מגדולי חסידי רבינו הזקן: רבי זלמן סלונים, המכונה אף הוא על שם חמותו "ר' זלמן רייזעס", שהיה אף הוא 'חוזר' אצל רבינו הזקן והפך לימים למחותנו, כאשר בנו ר' יעקב נשא לאשה את הרבנית מנוחה רחל בתו של אדמו"ר האמצעי; ורבי בנימין קלעצקער, שעל גודל מעלתו בהתבוננות בדברי חסידות מתהלכים סיפורים רבים. כך מסופר שפעם ערך חשבון הכנסות והוצאות בעסקיו וכשהגיע ל'סך הכל', רשם "אין עוד מלבדו". ועוד מסופר שבהיותו בנמל העיר ריגה ליד רפסודות של עצים אותם התכוון להשיט בים, שקע בהתבוננות במשך שעות ארוכות. כאשר הביעו באזניו פליאה על כך, הגיב: "מה הפלא? פלא גדול הוא אם קורה להיפך, שבשעה שאומרים "אחד" בקריאת שמע חושבים על העצים בנמל ריגה..."

"אוי, רבי!"

מנהגו של ר' פינחס היה לנסוע לחצר הרבי לארבעת חודשי החגים מידי שנה: אלול-תשרי, ניסן, וסיון. פעם חלה ולא היה ביכולתו לנסוע לחודש תשרי אל הרבי. מאוחר יותר הוטב מצבו, אך בגלל שהחורף הקדים לבוא, נותר בחגים בשקלוב. כאשר ישב בסוכה בסעודת שמיני עצרת, פרץ לפתע בזעקה וקרא "אוי, רבי!", ואמר לנוכחים: "כעת העלה אותי הרבי במחשבתו".

באותם רגעים ישב רבינו הזקן בסוכתו, ובאמצע הסעודה אמר: "פינחס רייזעס זקוק לרפואה בגוף. מה שאני יכול לתת לו – אינני נותן לו; אבל רפואת הגוף – זאת אני נותן לו". חסידי שקלוב שנכחו במקום, התפעלו מאוד מכך שרבינו הזכיר את שמו של ר' פינחס בעיצומה של הסעודה, לא היה זה דבר שבשגרה. כשחזרו לעירם אחרי החג, באו מיד לביתו של ר' פינחס וביקשו ממנו 'משקה' והוא נתן להם. במהלך הדברים נודע להם שבאותם רגעים שהזכיר רבינו את

תואר פני כ"ק אדמו"ר הזקן

**כאשר ישב בסוכה בסעודת שמיני
עצרת, פרץ לפתע בזעקה וקרא "אוי,
רבי!", ואמר לנוכחים: "כעת העלה אותי
הרבי במחשבתו"**

המפורסם מוה"ר חיים אב"ד דקהילת וולוז'ין, והרב המופלג הנגיד מוה"ר פנחס בהרב מוה"ר חנוך הענין משקלוב" (לשון הכרז, נדפס ב"עץ חיים", צינוביץ, עמ' 72).

פעם הלך רבינו הזקן במחיצת ר' פנחס לטייל מעט בחוצות העיירה. בדרכם פגשו בעני אחד שביקש נדבה מר' פנחס, אך באותה שעה לא היו לו מעות בכיסו. אמר לו רבינו הזקן: "לא טוב כך, לעולם צריך שיהיו מעות בכיס, הלא אתה רואה שנודמן לך עני ולא היה לך מה לתת לו".

חסיד היה לו לרבינו הזקן בעיירה דוברובנה ושמו ר' זלמן וועלקעס, שהיה גדול בתורה ובעבודה והצטיין גם במידת הצדקה. בצוואתו כתב שאין לו שום זכות להישען עליה ביום הדין, אלא על כוחו של רבינו ועל כוח הצדקה שעשה. הוא היה עשיר גדול והיו מונחים אצלו כספים בכמה תיבות: תיבה אחת של מטבעות נחושת, תיבה נוספת של מטבעות כסף ותיבה שלישית של מטבעות זהב. כל פעם שבא אליו עני וביקש צדקה, היה מעריך בדעתו לאיזו נדבה ראוי האיש, אם של נחושת, של כסף או של זהב, ואז היה מכניס את ידו לאותה תיבה וכל מה שנכנס בידו בפעם הראשונה נתן לעני.

נסע אפוא ר' פנחס משקלוב לדוברובנה כדי ללמוד מר' זלמן סדר עבודה במצות הצדקה. כאשר ראה את הסדר בו נהג להעניק תרומות, החל לנהוג אף הוא כמוהו, העמיד שלוש תיבות של מטבעות בביתו ונתן לעניים כל מה שנכנס בידו. לאחר מכן, כאשר ביקר בחצר רבינו, אמר לו ר' פנחס שלמד דרך חדשה בצדקה מר' זלמן, והוסיף: "אבל הבדל אחד יש ביני לבין ר' זלמן. הוא אינו פותח את היד לראות כמה נטל מהתיבה בכדי לתת לעני, אבל אני, למרות שגם אני נותן לעני כל מה שכנס ביד, בכל זאת אני פותח את כף היד לראות כמה יש בה..."

שמו, זעק ר' פנחס בביתו "אוי, רבי!"

חסידים הראשונים סלדו מהליכה בגדולות ובנפלאות, וכך התנפלו על ר' פנחס בתרעומת: "מנין לך מדריגה שכזו?"... "לא נביא אני ולא בן נביא", הצטדק ר' פנחס, "אלא שכשהייתי בפעם הראשונה ב'יחידות' אצל הרבי, מסרתי לו את מדרגת 'נפש' שלי. בפעם השנייה נתתי לו את ה'רוח' שלי, וב'יחידות' השלישית מסרתי לו את ה'נשמה' שלי. ומאחר שמסרתי לו את כל חלקי הנפש, הרי אין זו ידיעה שלי..." ומעניין לציין מעשה שאירע בחסיד שנכנס ל'יחידות' אצל כ"ק אדמו"ר זי"ע. בדבריו הזכיר את הסיפור הזה שנשמע מפיו של אדמו"ר הריי"ץ וישאל: האם דבר כזה שייך גם בזמננו? השיב לו הרבי שכל סיפור שמסופר בידי הרבי, יש בו לימוד גם לדורנו, אך לא זו ההתחלה בעבודת השם. ר' פנחס למד במשך שנים אצל רבינו הזקן ועסק ב'עבודה' בטרם האירה בו התקשרות כזו אל הרבי. "מסירת הנפש" הנדרשת מהחסיד היא להתמסר לעבודת ה' מתוך קישור לדרכו של רבו, שביכולתו להשפיע על הכוחות ה'פנימיים' וה'מקיפים' של האדם.

ויעמוד פנחס ויפלל

ר' פנחס נודע בעבודת השם הנפלאה שלו. תפילתו הלבבית לוותה בנעימת דביקות והשתפכות הנפש והותירה רושם כביר על סובביו. אדמו"ר האמצעי התבטא כי ר' פנחס יצר 'בעלי תשובה' עד אין שיעור מכוח תפילתו. ר' הלל מפאריטש סיפר שכאשר היה ר' פנחס מתפלל, פעל המחזה פתיחת הלב על כל מי שהאזין לתפילתו, גם אם היו אלו יהודים פשוטים.

מעשה באחד מעגלונאי העיירה ליובאוויטש, נחום נחומוביץ' שמו, שנודמן לו ביום 'סתמי' של שוק להיכנס לבית המדרש. רבי פנחס ניצב שם, שקוע בעולמות טמירים. נפשו של העגלון יצאה מכליה ורוח טהרה עברה בליבו. כה גברה התרגשותו של נחום, שמיהר ליטול לידי סידור, דפדף ל'על חטא' בתפילות יום הכיפורים והחל מכה על חזהו. "אין אני והבהמה יכולים להשתוות!" קרא העגלון התמים, "לא אחזור עוד אל השוט וההצלפה. מעתה אהיה לשמש בית הכנסת, אהפוך ל'כלי קודש'". כאשר שמע על כך אדמו"ר האמצעי, התפעל ואמר: "גולמי עץ אלה נעלים מגאון הגאונים!", כשכוונתו כמובן לכנות לשבח את אותם יהודים תמימים שאין בהם עיקשות הלב, כמעלת 'פשוטי כלי עץ' שאינם מקבלים טומאה.

חוש בנמילות חסדים

בשולחנו של ר' פנחס באו תורה וגדולה למקום אחד. עשיר מופלג היה והתגורר ב"בית חומה", דבר בלתי מצוי בעיירות מסוגה של שקלוב, בה רוב הבתים היו בקתות דלות מקש וחימר. פעם שאל אותו רבינו הזקן: "פנחס, אויף וואס דארפסטו א מויער?" (=פנחס, לשם מה אתה זקוק לבית חומה?)

"רבי, האמינו לי", השיב ר' פנחס, "כמספר הלבנים שבבית החומה שלי, כך מספר הדמעות שזלגו מעיני בשאלה כיצד באתי לידי כך. יחד עם זאת, הרי בשעה שיש לפינחס בית חומה, הנה כאשר מתקיימת אסיפה בעיר נערכת בביתו המכובד, וכאשר האסיפה מתקיימת בביתו – יש לפינחס דעה, וכשיש לו דעה – הרי לפלוגי המלמד ישנה פרנסה ואינו נדרף מחמת חסידותו. אבל אם לא היה לפינחס בית חומה, לא היו מתקיימות אצלו האסיפות ולא הייתה לו דעה, וממילא לא הייתה לאותו מלמד פרנסה..."

"אכן צודק אתה", נענה רבינו הזקן, "מוטב שיהיה כך".

ואמנם, מעמדו הרם של ר' פנחס הוביל אותו ליטול חלק בראש העסקנות הציבורית לטובת יהודי ליטא ורוסיה הלבנה. דוגמה לדבר משמשת מעורבותו בסיוע ליהודים שגורשו בגזירת הצאר מהכפרים ונאסר עליהם לעסוק בחכירת פונדקים. רבים מהם התיישבו בכפרים חקלאיים במחוז חרסון, כאשר בתחילה עבודת האדמה עלתה בקשיים ובהשקעה רבה ולא פרנסה אותם כראוי. בשנת תקע"ו הקימו רבני וועסקני המדינה ועד מיוחד שיגבה צדקה עבור המתישבים מכלל הקהילות, כאשר בראש הוועד הארצי עמדו "הרב הגאון האמיתי

בין מוסר לחסידות

כאמור, נמנה אביו הגאון רבי העניך שיק על מתנגדיה החריפים של החסידות, אך אהבה וחיבה הייתה שרויה בינו לבין בנו החסיד, ועם הזמן התקרבה דעתו לרוח החסידות. פעם שאל את ר' פינחס: "מה מצאת בחסידות? הלא כבר קדם לחסידות הספר 'ראשית חכמה', המעניק הדרכה בעבודת השם ואפשר להסתפק בו. ומה הוסיפה החסידות?"

כששמע זאת ר' פינחס, ביקש מאביו שיקדיש שבועיים ללימוד 'שער הענווה' שבראשית חכמה. כחלוף השבועיים סיכם ר' פינחס עם משרתו של אביו, שכאשר יבואו בפעם הבאה אל בית המרחץ ואביו יבקש מן המשרת לסייע לו, יאמר המשרת: "תמיד אני משרת אתכם, ומדוע שפעם אחת גם כבוד הרב לא ישרת אותי?" הסכים המשרת וכך עשה. כששמע ר' העניך את דברי המשרת, נעתר לבקשתו ושירת אותו בבית המרחץ.

מאוחר יותר פנה ר' פינחס לאביו ואמר לו: "אין ספק כי בזכות הלימוד בספר 'ראשית חכמה' עלה בידך לעמוד בניסיון בבית המרחץ. אך אמור לי אבי, כיצד הרגשת באמת עם כל העניין?"

"לו חרב ביד... השיב אביו בתרעומת. "ובכן, זה מה שפעלה החסידות", סיכם ר' פינחס. "על פי החסידות דבר כזה אינו נחשב לניסיון כלל. חסיד אמת היה מוכן לעשות זאת מלכתחילה, אף מבלי שנתבקש".

ור' פינחס, נאה דורש ונאה מקיים, כפי שעולה מספורו של המשפיע בליובאוויטש רבי שמואל גרונם: פעם נקלע החסיד ר' שמואל מונקס לעיר שקלוב ונכנס לביתו המרווח והמפואר של ר' פינחס. המארח לא נכח בבית באותה שעה וגם אשתו לא הייתה שם. ר' שמואל נכנס בפשטות לחדר השינה ונשכב על המיטה בנעליו המלאות טיט. כשנכנסה אשתו של ר' פינחס לחדר וראתה עני שוכב על המיטה ונעליו, לא אמרה לו מאומה, אבל כשבעלה חזר הביתה, סיפרה לו על כך. ר' פינחס נכנס לחדר וכשיהיה את ר' שמואל אמר לו: "אין זו דרך ארץ לשכב כך על המיטה בנעליים מלאות טיט ורפש. אם אתה רוצה לנוח כאן, אתה יכול לחלוץ את נעליך".

כששמע זאת ר' שמואל, קם ממקומו ואמר לו: "האם לשם כך התייצג הרבי בעבורך?! האם דבר כזה עדיין תופס מקום אצלך?! אם כן, איני רוצה להיות בביתך", ופנה מיד לצאת מהבית. רק לאחר הפצרות רבות הצליח ר' פינחס לשכנע אותו שיישאר, אך ר' שמואל התנה זאת בכך שר' פינחס ייטול מקל בין רגליו וירכב עליו ברחובות שקלוב, כפי שעושים הילדים הקטנים, ובכך יפגין כי בזו הוא לגינני כבוד ונימוסי ארץ, וברי לו כי אין עוד מלבדו יתברך כלל...

למרות שר' פינחס היה בנו של רב העיר ומנכבי העשירים בה, קיים את התנאי בלא שהות. וכשר' גרונם היה מספר זאת, היה מסיים כי מכך יכולים אנו ללמוד על גדולתו של ר' פינחס: למרות שהיה גדול במדרגתו יותר מר' שמואל מונקס,

הן בתורתו והן בעבודת ה' שלו, התבטל בפניו ביטול מוחלט.

רבי פינחס לא זכה לפרי בטן, וכמה פעמים ביקש ברכה לכך ולא נענה. פעם אמר לו רבינו הזקן: "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים, הפירוש של "אנכי" שלימדתי אותך טוב לך מעשרה בנים"

הלכות תלמוד תורה

אחד הגורמים המשמעותיים בתהליך קרבתו של האב רבי העניך לרבינו הזקן ולדרכו, הייתה הסכמתו לחיבורו ההלכתי של רבינו בהשתדלותו של בנו. להלן נביא את השתלשלות הדברים כפי שסיפר כ"ק אדמו"ר הרי"ץ מליובאוויטש:

זכה ר' פינחס להביא לאור הדפוס את חיבורו הראשון של רבינו הזקן ואף להשיג עליו הסכמה מאביו הגאון רבי העניך, למרות שלא נמנה על החסידים. רבינו הזקן רצה לפרסם את חיבורו ההלכתי "הלכות תלמוד תורה", אך רצה שיהיה הדבר בעילום שמו. כידוע, גם ספר התניא – שהוא הספר השני והאחרון שהוציא רבינו לאור בחייו – פורסם בעילום שם המחבר. רבינו מסר את כתב היד לר' פינחס בכדי שיעתיק אותו, ואמר לו: "אם תזכה, תהיה שליח לדבר מצוה רבה".

באחד הימים ישב ר' פינחס והתעמק בכתב היד שהעתיק מתורת רבו. אביו הגאון אמנם הקפיד על בנו שהפך לחסיד, אך חיבב אותו מאוד ואהב להשתעשע עמו בלימוד. בראותו את בנו מעיין בכתב היד, סבר שמדובר בחידושים שכתב בעצמו וביקש לראות אותם. כעבור ימים אחדים, החזיר ר' העניך את הספר לבנו ואמר בהתפעלות רבה שראוי להדפיס את הספר ולהפיץ אותו ברבים, כי למרות שהוא קטן בכמותו, אך איכותו רבה וההגהות שביקונטרס אחרון כתובות בגאונות מופלאה (זו אגב גם לשונו של רבינו בפתח חיבורו זה: "חיבור קטן הכמות ורב האיכות על הלכות תלמוד תורה").

ר' פינחס השיב לאביו שהוא מסכים לכך, בתנאי שאביו ייתן הסכמה לקונטרס ובה לא יופיע שם המחבר, ואז ידפיס את הספר על חשבונו. האב הגאון כתב הסכמה נלהבת ור' פינחס הדפיס את הספר על חשבונו בארבעת אלפים עותקים, שאזלו עד מהרה. מסופר כי גם הגאון מוילנא שיבח את הספר ואמר כי הוא מסודר באופן גאוני ולמצוה שספר זה יימצא בכל פינה בבתי ישראל. וכאשר נודע כעבור למעלה משנה שמחבר הספר הוא רבינו הזקן, חרה אפם של המתנגדים באותו מעשה עורמה... אך כך הכירו בגדולתו התורנית של רבינו שאין עליה עוררין.

כעבור שנים ספורות זכה ר' פינחס לשליחות נוספת מרבינו הזקן, והפעם להדפסת חיבורו הגדול, ספר ה'תניא' קדישא. בקיץ תקנ"ו יצא לדרך עם משלחת מגדולי החסידים אל העיירה אניפולי, מקום מושבו של המגיד ממזריטש מימים ימימה, כשבאותה עת שכנו בה שני ידידיו ובני גילו של רבינו הזקן, שהיו עמו יחד בשבת תחכמוני אצל המגיד, הלא הם רבי זושא מאניפולי ורבי יהודה ליב כהן בעל 'אור הגנוי', בכדי לבקש את הסכמתם על התניא. ואכן, הסכמותיהם מתנוססות בפתח ספר התניא עד היום הזה.

הלכות תלמוד תורה (שקלוב, תקנ"ד), חיבורו הראשון של רבינו הזקן שבא בדפוס, בידי החסיד ר' פינחס רייזעס, ובהסכמת אביו הגאון רבי העניך שיק רבה של שקלוב

האש שכילתה את הכפור: 'שמחת תורה' בלתי נשכח בליאזנא

הרבי על ידי הכרה תורתית. הנני כבר שנה שמינית אצל הרבי, ואף על פי כן החומר שלי מתגבר על הצורה, התגברותו של השכל הטבעי על השכל האלוקי; ואילו אצל אברכים פשוטים אלה, שהלכו אל הרבי רק מתוך יראת שמים של קבלת עול, ואינם מבינים את תורותיו של הרבי, אצלם דווקא ישנה התגברות של הצורה על החומר, בהם דווקא מאיר השכל האלוקי ברגש של אמונה פשוטה. התבייש לך פיני'ע, בנו של רבי העניך, התבייש לך בפני חייט-הכפר החסידי ובפני סוחר-הכפר החסידי!"

כך היה ר' פינחס שקוע במחשבותיו, עד שלפתע נשמעה צעקה.

ברוך, בנו של החולה, רכן אל אביו: "אבא! הרבי שלח לקרוא לך להקפות! התעורר!". כנגד כל הסיכויים, פקח ר' משה את עיניו ופניו הוארו. הוא סימן שברצונו ללכת, והוא הובל לבית הכנסת על כפיהם של האברכים כשהוא עטוף בשמיכות.

המחזה בבית הכנסת היה בלתי-שגרתי בעליל. חולים נשענים על קירות, משתעלים, גופם שבור אך רוחם דרוכה. מנהגו של הרבי היה לקיים תחילה את ההקפות במחיצת יחידי סגולה, ולאחר הקידוש והסעודה להשתתף בהקפות בבית המדרש הגדול. הקפות אלו הראשונות היו מחזה נורא הוד, שכונה בפי חסידים בשם "הקפות היחידות", שכן חשו בו כולם כיצד מתגלה בו היחידה שבנפש. הרבי היה אומר בעצמו את כל פסוקי "אתה הראת", הולך בראש כל שבע ההקפות ואומר בעצמו את פזמוני ופסוקי ההקפות. ר' פינחס, שזכה להיות נוכח, תיאר זאת כגילוי שכינה ממש, מעין עבודת כהן גדול בקודש הקודשים. הרבי רקד, ונדמה היה כי המחיצות בין שמים וארץ נופלות. מי שראה את הריקוד הזה, את השמחה והתענוג שעל פני הרבי, שכח על עצמו לגמרי.

לאחר מכן נכנס הרבי לסוכה בכדי לערוך קידוש. שלג כבד הצטבר על הסכך, אך הרבי ציווה לומר למשרת הנכרי שצריכים לאכול בסוכה, וכל זמן שיש שלג עליה אי אפשר לאכול בה. לאחר הקידוש, התרחש בסוכה מאורע שלא מעלמא דין. הרבי שפך את היין משוורי כוסו לבקבוקי יין שהובאו למקום, קרא לשלושה חסידים, האחד כהן, השני לוי והשלישי ישראל, ומינה אותם ל'בית דין' שילכו בשליחותו להביא רפואה. הרבי הורה להם לחלק את היין לחולים שישתו ממנו ובכך תהיה להם רפואה שלמה, ואף להכריז בעזרת נשים שכל אישה

החורף של שנת תקמ"ז לא היה עוד חורף רגיל בליאזנא. אותם ימים נחרטו בזכרוננו של ר' פינחס רייזעס, לא רק בשל הקור המקפא, אלא בשל הלהט הרוחני שהמים אותם. באותה שנה זכה ר' פינחס למינוי מיוחד מידי של רבינו הזקן. הרבי הטיל עליו את האחריות על ענייני בית הכנסת וה"השגחה" בחצר הקודש, וכך היה עד ראייה לאחד המופתים המרשימים בתולדות החסידות.

הקור הקדים לבוא והיה קשוח מתמיד. כבר בחול המועד סוכות כוסתה העיירה במעטה לבן וכבד, ובכדי לקיים את מצות הישיבה בסוכה נדרשו מעילי פרווה ומגפיים חמים. מחיר הקור היה כבד. אורחים רבים שעשו את הדרך לליאזנא הגיעו מוכים וכואבים. הקור חדר לעצמות, אצבעות קפאו, וקדחת אחזה בגופם והפילה למשכב חסידים רבים.

ביום הושענא רבה, לאחר התפילה וההכנות לחג, נכנס ר' פינחס אל הקודש פנימה לדווח לרבי על סדרי בית הכנסת. אבל בפיו הייתה גם בשורה קשה: המצב הבריאותי של האורחים כבי רע. רבים סובלים מחום גבוה וצמרמורות, סכנת נפשות מרחפת באוויר. הרבי שקע בדביקות עצומה, פניו להבים, וכשפקח את עיניו אמר בנעימה המיוחדת האופיינית לו: "על התורה נאמר 'אש דת למו'. היום שמחת תורה. שיביאו את כולם להקפות. 'אש אוכלת אש' – האש של שמחת תורה תכלה את אש הקרירות". הפקודה יצאה: להביא את כולם. גם את השוככים על ערש דווי.

בליל התקדש החג, לאחר תפילת ערבית, יצא ר' פינחס עם רעיו החסידים אל בתי העיירה לקרוא לכולם להתאסף להקפות. דבריו של הרבי עוררו שמחה גדולה בכל הבתים, וכולם היו בטוחים שהחולים יתרפאו בעזרת ה'. חלק מהחולים הצליחו לצעוד בעצמם לבית הכנסת, בברוך הטובעני וברוח העזה, ואחרים נישאו על כפיים.

אך באחד הבתים ציפתה למשלחת החסידים הפתעה, היה זה כשהגיעו לביתו של ר' אייזיק 'המחדש'. העיירה ליאזנא הייתה חצרו של רבינו הזקן, אך בין בני העיירה היו גם 'מתנגדים', ובהם ר' אייזיק שהיה למדן עצום וירא שמים, ואירח בביתו את קרובי משפחתו החסידים שהגיעו לחודש החגים במחיצת הרבי. אחד האורחים, ר' משה, היה זקן וחלוש ומצבו היה אנוש. בין הנוכחים היה ר' אברהם הרופא, תלמידו של המגיד ממזריטש שהפך לתלמיד רבינו הזקן. הוא בדק את החולה וכבר אמר נואש, וקבע כי כל תווה תקרב חלילה את קיצו.

בבית התחוללה דרמה. בנו של ר' משה, אברכים פשוטים ותמימים, שמעו את פקודת הרבי וביקשו לקחת את אביהם הגוסס לבית הכנסת. ר' אייזיק זעק מרה: "רוצחים! שופכי דמים! חולה מסוכן מוציאים לקור הזה? זו מצווה הבאה בעבירה!" ואף נימק את דבריו מבחינה הלכתית: "גמרא מפורשת היא במסכת חגיגה שאפילו בעלייה לרגל בזמן שבית המקדש קיים, הרי 'רגלים פרט לחיגר וחולה', ובפרט בהקבלת פני רבו שהיא רק מצוה דרבנן. באם תוציאו את ר' משה החוצה, הרי זו שפיכת דמים אמיתית".

ר' פינחס לא ידע את נפשו. "הריני מוכרח לומר שבשעת מעשה לא ידעתי מה לומר, הייתי מבולבל", שחזר לימים. "מצד אחד שמעתי טענותיו של ר' אייזיק וראיתי איך ר' משה שוכב ובוזר, ומצד שני שמעתי דיבוריהם המלאים אמונה תמימה של בניו של ר' משה, אברכים פשוטים, ודווקא בהם מאירה אמונת צדיקים עד מסירות נפש ממש בלי שום התבוננות והכנות כלל. השכל האנושי אומר שר' אייזיק בוודאי צודק, חולה כזה אסור להיזון ממקומו, והרוח הקלה ביותר – סכנה היא בשבילו, ובייחוד במזג אויר כזה, שעלול הדבר שלא יוכלו להגיע איתו חיים עד בית הכנסת. ואילו השכל של הנפש האלוקית אומר שחיים וברוך בניו של ר' משה צודקים, אם הרבי אמר ש"אש דת" של תורה – רפואה היא, הרי זו רפואה וצריכים למסור את הנפש על כך.

"מרגע לרגע התפעלתי יותר מחמימות ליבם הפשוטה של האברכים, בניו של ר' משה", המשיך ר' פינחס. "זוכר אני עד היום את הבושה הפנימית שלי, וכל כך פעל הדבר עלי, שהחלטתי שמוכרח אני להיכנס ליחידות אל הרבי. חשבתי אז: פיני'ע, בנו של רבי העניך משקלוב, שלמדתי אצל גאוני שקלוב ש"ס, פוסקים וחקירה, והכרתי גדלותו של

חוזר ומניח

ברומה לרבו המגיד, גם רבינו הזקן לא נהג לכתוב את תורותיו בחסידות. בני ביתו היו מעלים על הכתב את הדברים – 'מניחים' בעגה החסידית – בהם אחיו מהרי"ל מיאנוביץ', בניו אדמו"ר האמצעי ורבי משה, ונכדו ה'צמח צדק'. יחידי סגולה מבין החסידים נמנו אף הם על ה'חזורים', חזרו על דרושי החסידות והניחו אותם על הכתב. האחד והמיוחד שבהם היה ר' פינחס. "הוא היה רושם דברי חסידות של רבינו בדקדוק גדול מאוד", מתאר ב'בית רבי', "אדמו"ר ה'צמח צדק' היה סומך על רשימותיו יותר מעל כל הרשימות".

הוא הקפיד לרשום את המילים בלשונו הזהב של רבינו כמות שהן. עד כדי כך היו הדברים, שאם יצא מפיו של רבינו איזה דבר פעמיים, ודבר כזה יכול היה לקרות בשעה של התלהבות ודביקות, היה מופיע הכפל גם ב'הנחת' ר' פינחס. לעיתים היה נכנס רבינו לדביקות גדולה בשעת המאמר, והיה ממש מתגלגל על הארץ. באותה שעה היה ר' פינחס מתגלגל אף הוא ומרכין את ראשו לשמוע כל מילה שיוצאת מפי הקודש, וכאשר לא שמע דבר מה, היה משאיר מקום פנוי ברשימתו

רבינו הזקן אחז במדריגות היותר נעלות בדרך של התיישבות דוקא, שח הרבי הרש"ב מליובאוויטש בשבתו עם חסידיו, "ואף על פי כן היה אצלו גם עניין ההתפעלות, כפי הידוע שנהג להתגלגל על הארץ בשעת אמירת דרושי החסידות, מחמת גודל התלהבותו והתפעלותו. במאמר 'שמאלו תחת לראשי' שב'תורה אור' (פרשת כי תשא) חסר המשך העניינים, שכן בשעת דיבורו נכנס להתלהבות ובמילא לא שמעו את דבריו". לימים, כאשר ביאר כ"ק אדמו"ר זי"ע את אותו מאמר, הזכיר שר' פינחס, ה'חזור' הראשי, היה מתגלגל אף הוא אחרי רבינו כדי לשמוע את המשך המאמר. "כנראה שבעת אמירת אותו מאמר לא היה ר' פינחס נוכח, או שלא עלה בידו להתגלגל אחרי רבינו הזקן, ולכן חסר ההמשך", סיים הרבי.

עוד סיפר כ"ק אדמו"ר זי"ע ששמע מפי חסידים, שרבינו היה מבקש מר' פינחס לחזור בפניו את דרושי החסידות שאמר, ולפעמים היה רבינו מפטיר על עניין מסוים: "א' געשמאקער עניין" (=זהו עניין שיש בו עריכות)... או: "אזוי, אזוי, ס'איז א גוטע זאך" (=כך, כך, זה דבר טוב). אין זאת אלא שבשעה שאמר את הדברים הייתה שכינה מדברת מתוך גרונו, ואילו בשעה ששמע את ה'חזרה' מפי תלמידו הרגיש במתיקות הדברים. הרבי דימה זאת לדברי חז"ל "מתלמידי יותר מכולם", שדווקא בזכות התלמידים – חוזר אור התורה אל הרב באופן מחודש. אחד הספרים הראשונים שהוציא לאור כ"ק אדמו"ר זי"ע מכתבי היד של רבותינו אדמו"רי חב"ד, היה ספר "מאמרי אדמו"ר הזקן – הנחות הר"פ", שכולל מקצת מאותן רשימות מדוקדקות שהעלה ר' פינחס מדרושי החסידות.

מסע ברדיטשוב

ר' פינחס היה מתלווה לעיתים קרובות לאדמו"ר הזקן ומאוחר יותר לבנו אדמו"ר האמצעי בנסיעותיהם, משמש אותם ולומד מדרכיהם. באחת הנסיעות הבחין רבינו שר' פינחס אוכל 'מזונות' בלא מילוי. פנה אליו הרבי בתמיהה: "הרי כתבתי בסדר ברכות הנהנין' שלא לאכול מזונות שאין בהן מילוי בלי נטילת ידיים!"

בענוותנותו השיב ר' פינחס לרבינו: "אבל הרי כתוב שם "בעל נפש יחמיר לעצמו", ואינני בעל נפש"... נענה רבינו: "אם הייתי יודע שאינך בעל נפש, לא הייתי לוקח אותך לנסוע איתי..."

אחד המסעות המיוחדים להם היה שותף, היה מסעו הממושך של רבינו בשנת תק"ע, בו ביקר את צדיקי הדור וקהילות חסידיות שונות, ונודע בשם "מסע ברדיטשוב", שכן אחת ממטרות הנסיעה הייתה לנחם את בני ביתו של הרה"ק רבי לוי יצחק לאחר הסתלקותו. על אחד האירועים המופלאים שהתרחשו בדרך, סיפר ר' יעקב מקידאן בספרו 'סיפורים נוראים', כפי ששמע בעצמו מר' פינחס:

"כשנסעתי בדרך עם אדמו"ר הזקן נ"ע", שח ר' פינחס, "באנו בשלום לקהילת טערקישע-מוהילוב (כך מכונה העיר מוהילוב-פודולסק שבאוקראינה, להבדילה מהעיר מוהילוב שברוסיה הלבנה), וקיבלו את אדמו"ר בכבוד גדול, ודרש בבית המדרש הגדול בפלפול עצום בנגלה ונסתר. אחרי סיום הדרוש שמע אדמו"ר איך שניים מגדולי העיר מספרים זה עם זה, ואמר אחד לחברו: הנה הרב הזה הוא גאון אמיתי בנגלה ובנסתר. והשיב לו חברו: ומה בכך, אבל הראשון שהוציא את הדרך החדש (החסידות), הוא הבעש"ט, היה איש פשוט לגמרי ולא היה לו יד ושם בנגלה כלל.

"אדמו"ר היה לו חוש השמיעה הפלא ופלא, ושמע כל זה אף שהיה ליד ארון

לעיתים היה נכנס רבינו לדביקות גדולה בשעת המאמר, והיה ממש מתגלגל על הארץ. באותה שעה היה ר' פינחס מתגלגל אף הוא ומרכין את ראשו לשמוע כל מילה שיוצאת מפי הקודש, וכאשר לא שמע דבר מה, היה משאיר מקום פנוי ברשימתו

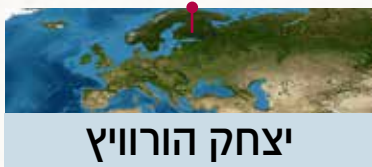

שלא זכתה לפרי בטן תטעם מהיין ותיוושע.

'בית הדין' נכנס לבית הכנסת וביצע את השליחות. אחד מהם, החסיד רבי יעקב מסמיליאן, שהיה הישראלי שבחבורה, הוסיף ואמר לקהל: "מקובל מפי זקנים שכדי שהברכה תתקיים, נדרשים שני תנאים: על המתברך להאמין באמונה פשוטה בברכה, ועליו להיות מסור לקיים את רצונו של המברך בעבודת ה' ובהנהגה טובה". לאחר מכן הגיע הרבי לבית הכנסת להקפות, הכריז את הפסוק הראשון והאחרון והשתתף בהקפה הראשונה והשביעית.

למחרת בבוקר, העיירה הייתה כמרקחה. המופת היה גלוי לעין כל, ור' אברהם הרופא עמד משתאה מול החלמתם הניסית של החולים הזקנים. "זו תחיית המתים ממש, כי בדרך הטבע היו כבר 'לאחר יאוש'", אמר. החסיד ר' משה החלים אף הוא. ר' אייזיק, המתנגד החרף, ראה במו עיניו את כוחה של אמונת צדיקים. הוא ראה כיצד ה"אש דת" עליה דיבר הרבי גברה על הכפור והקריירות. באותו יום הפך ר' אייזיק לחסיד נלהב והחל ללמוד חסידות בהתמדה ובעיון.

(על פי שיחת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ)

להכניסם בברית ה'

הרב שמעון עזיזה • דאר א־סלאם, טנזניה

דבר המביא לביקוריהם של אנשי עסקים רבים, ביניהם גם יהודים. כאמור, אחד ממנועי הכלכלה של טנזניה הוא התיירות. "נוסף על הקהילה הקבועה", אומר הרב עזיזה, "מדי שנה אנו פוגשים באלפי תיירים יהודיים, מישראל ומרחבי העולם, המגיעים לבקר בספארי או באיים הסמוכים, בפרט בעונת הנדידה בספארי, אז מיליוני גנו, מלוויים בזכרות וצבאים, יוצאים למסע חיפוש אחר שטחי מרעה ירוקים יותר, ויוצרים את אחת מתופעות הטבע המרהיבות על פני כדור הארץ. בתקופה המדוברת מבקרים רבים פוקדים אותנו, ואנו מספקים מזון כשר וכל העזרה הדרושה, גשמית כרוחנית, לכל יהודי באשר הוא. יש לנו גם שירות קייטרינג מיוחד, כך שכל המעוניין יכול בשיחת טלפון אחת לקבל אספקה של מזון כשר היישר לבית המלון שלו, לקראת שבת קודש או גם ביום חול".

בית החיים היהודי החשאי

כשאנו מתפעלים באוזני הרב עזיזה על אומץ הרוח והמסירות הרבה בהקדשת חייו וחיי משפחתו לפעולות קירוב אחינו בני ישראל בלב המאפליה האפריקנית, הוא מגיב ואומר כי הכל הוא תוצר של חינוך ובית גידול. הרב שמעון עזיזה הוא בנו של הרה"ח ר' דוד יצחק עזיזה, שפעל שנים רבות בהפצת היהדות בתל אביב ורחבי הארץ, בה מרכזים תורניים, ובנו ר' שמעון התחנך לאור עבודת הקירוב של אביו. "עוד טרם נישאנו", אומר הבן, "היה לנו ברור כי כבוא העת עלינו לצאת לשליחות ולמצוא את מקומנו על פני הגלובוס כדי לתקן עולם במלכות שדי, ולכן כאשר הגיעה ההצעה מהרב בן-טולילא, ארזנו את פקלאותינו ויצאנו לדרכנו.

"כשהגענו לכאן, נדהמנו מרמת החיים המקומית הנמוכה עד מאוד. מדובר במשהו שבעולם המערבי לא מכירים. יש כאן פערי עוני משמעותיים, כמו גם אזורים רבים ללא כבישים ותשתיות מינימליות, בהם אנשים חיים בבקתות חמר וקש. עם זאת, האזור שלאורך קו החוף הוא יחסית מערבי ומפותח, ושם השתכנו – על הגבול בין האזור המודרני לשכונות העוני. מלבד רמת החיים הנמוכה, פגשנו שממה רוחנית גדולה. על אף שהיו כאן יהודים רבים, לא הייתה כל פעילות יהודית ממוסדת. במאמץ רב ובהתמדה, אט אט ליקטנו יהודי ועוד יהודי, עד שכיום יש לנו כבר קהילה מגובשת.

"נוסף על הקושי של התפקוד במדינה בתנאי עולם שלישי", ממשיך ומספר הרב עזיזה, "קיימת מורכבות נוספת בכך שהמדינה היא ברובה

סביר להניח שרוב קוראינו אינם מתגוררים ביבשת השחורה, ומשכך ודאי לא שמעו על המהומות שהתרחשו לאחרונה במדינת טנזניה. אולם כשאנו משוחחים טלפונית עם השליח הרה"ח ר' שמעון עזיזה, אנו מתוודעים מכלי ראשון לרוחות הסוערות בה נגד הממשל המקומי, מה שהוביל להפגנות אלימות ולשפיכות דמים. "ב"ה, בדרך כלל שקט כאן, וגם כעת לא שמעתי על פגיעה כלשהי בקרב חברי הקהילה היהודית במדינה", הוא ממהר להרגיענו. "עם זאת אנו ממתנים שהסערה הזמנית תחלוף כדי שנוכל לשוב לפעילותנו השגרתית".

למרבח העניין, למרות שטנזניה מצויה בעומק אדמת אפריקה, יש בה קהילה יהודית ותיקה יחסית. למעשה, יהודים חיו בטנזניה כבר לפני כ-120 שנה, כאשר יהודי תימן ואחרים ייסדו בה קהילה משגשגת. בדור שלאחר מכן הצטרפו אליהם גם יהודים ממזרח אירופה שנמלטו אליה מאימת השואה. ברם, חוסר יציבות שחוותה המדינה לצד רדיפות מפני התושבים המקומיים גרמו לקהילה היהודית המתפתחת להיעלם כמעט לחלוטין. בית הכנסת נהרס, וכמעט ולא נותר שריד מהחיים היהודיים.

לפני מספר שנים, ביוזמתו של הרה"ח רבי שלמה בן-טולילא שליט"א, שליחו הראשי של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לחבל המדינות של מרכז אפריקה, הגיעו אל בירת המדינה, דאר א־סלאם – 'בית השלום' – השליח הרב שמעון עזיזה ומשפחתו, והקימו בה מרכז שוקק חיים יהודיים. "יש לנו כיום קהילה פעילה, המורכבת ברובה מאנשי עסקים שהשתקעו במדינה", מספר הרב עזיזה, "בשגרה השוטפת יש לנו תפילות קבועות ושיעורי תורה, אנו מספקים שירותי מסעדה, מכולת וקייטרינג כשרים למהדרין לכל דורש, ובימים אלה אנו שוקדים על גיוס מימון לצורך בניית מקוה טהרה ראשון במדינה – אבן דרך שתסמן פרק חדש בחיים היהודיים כאן".

טנזניה היא מהמדינות הגדולות ביבשת אפריקה. היא משתרעת לאורך מזרח היבשת, ואוכלוסייתה מונה כ-65 מיליון תושבים, רובם מוסלמים. בצפון המדינה מתנשא הר קילימנג'רו – ההר הגבוה ביבשת (5,895 מטרים), המהווה מוקד משיכה למטיילים מרחבי העולם. מדרום לו משתרעת שמורת הסרנגטי, המהווה בית למיליוני בעלי חיים ובהם עדרי גנו, זברות ואריות, והיא נחשבת לאחד מאתרי הספארי הגדולים בעולם. בחופיה המזרחיים שוכן האוקיינוס ההודי, המכיל גם הוא איים תיירותיים. הכלכלה הטנזנית נתונה בצמיחה מהירה, והיא מבוססת בעיקרה על חקלאות ותיירות, כרייה ותעשיית גז טבעי. המדינה מחזיקה במאגרי גז משמעותיים לחופי האוקיינוס ההודי ומשכך מהווה יעד להשקעות זרות,

חיזוק מטעמנו. בערכה זו – כך קיוונו – יקבלו הנמענים את טעמיה של השבת, הגשמיים והרוחניים.

“ברוך השם, הרעיון הצליח מאוד”, אומר הרב עזיזה בהתלהבות של קדושה, “רעייתי הכינה ערכות רבות שכאלה, ומדי שבוע בבוקר יום שישי ערכתי סיור בבתי ומשרדי היהודים הללו שנבצר מהם להגיע אלינו, הנחתי איתם תפילין וחילקתי להם את הערכות שהתקבלו על ידם באהדה והערכה. היה זה ממש סיפור הצלחה”.

כוחה של מצווה

אמנם סיפור הצלחה, שוב – אם איננו מכלילים את יוסי בתמונה... אך בל תחשבו שהרב עזיזה יוותר על נשמה שכזו. הוא ביקר את יוסי במשרדו, ובתחילה הוא אכן קיבל את הערכה בנימוס, כשהוא מסרב כהרגלו להניח תפילין, אבל אחרי פעם ופעמיים הוא פנה לרב ואמר לו כישירות: “הרב שמעון, אני לא רוצה להעליב אותך, אבל חבל שאתה מביא לי את הערכות הללו. כלל לא פתחתי אותן, וזרקתי אותן היישר לפח. בבקשה, אל תבזבו עלי את הערכות שלך. אני לא מעוניין בהן. כל סיפורי הדת הללו לא מדברים אלי...”.

הרב עזיזה נרתע מהדברים הקשים, ויצא המום וכואב מהמשרד של יוסי.

“כמובן, לא אמרתי ליוסי דבר”, הוא משתף אותנו, “הודיתי לו בנימוס, נטלתי את הערכה ויצאתי כלעומת שבאתי, אבל ליבי כאב. כדי לא לצער את רעייתי לא אמרתי לה מאומה על מה שאירע, אבל בשבועות הבאים נמנעתי מלהביא לו את הערכות הללו. ברם, לאחר זמן רעייתי הבחינה בערכה היתומה שאינני לוקח עמי למסעי, ודחקה בי לא לשכוח את יוסי. ובכן, לא רציתי שתצטער על שטרחה לחינם, לקחתי עמי את הערכה כשאני מבטיח לה להביא לו אותה. עברתי ליד המשרד של יוסי, בדרכי ליהודי אחר באותו בניין, והחלטתי שאת הבטחתי עליי לקיים. אניח אותה במשרדו למרות סירובו, חשבתי לעצמי. ‘רצה – ייקח, לא ירצה – יזרוק, אבל אני את הבטחתי אקיים’. כך עשיתי, נכנסתי למשרדו במהירות, הנחתי את הערכה במזכירות וביקשתי מאנשי הצוות שיתנו לו אותה, ומיד סבתי על עקבי ויצאתי. כך עשיתי מספר שבועות.”

“עברו מספר שבועות בהם נהגתי כך, והנה ביום שישי אחד בו חזרתי על דפוס הפעולה החדש נאמר לי בהיכנסי למשרד שיוסי נמצא בחדרו ומבקש לשוחח איתי. כשלעצמי כבר הייתי בטוח שהוא רוצה שוב לנוף בי ולגרש אותי, אבל בעודי מהסס נפתחה דלת משרדו, יוסי עמד בפתח וביקש ממני במאור פנים להיכנס אליו.”

“הרב, חיכיתי שתבוא עם הערכה”, פתח יוסי כהאי לישנא. “יש לי הרבה מה לספר לך. אחרי שגירשתי אותך עם הערכה, מצפוני היכה בי. ראיתי שנפגעת מתגובתי, אבל לא אמרת דבר. התחרטתי שאמרתי לך לא

מוסלמית, ובאוכלוסייה ישנם גם גרעינים של קיצוניים הקשורים לארגוני הטרור האסלאמיים. משום כך, לאחר התייעצות עם הנוגעים בדבר, אנו פועלים לעת-עתה כלי לבלוט מדי ובלי לעורר תשומת לב מוגזמת. לכן, למשל, בניגוד למקובל במדינות אחרות, אנו לא עורכים הדלקת חנוכייה מרכזית בימי החנוכה במרכז העיר או במקום אחר בולט במיוחד, אלא עושים פרסומי ניסא בחצר בית חב"ד. מלבד זאת, מוסיף הרב, “במסגרת חובת ההשתדלות אנו נוקטים באמצעי ביטחון שונים, ויש לציין לטובה את השלטונות המקומיים שהיחס שלהם כלפינו טוב מאוד, והם נענים לבקשותינו – כמו לאספקת שירותי אבטחה וכדומה – ככל שהדבר נדרש.”

מאז הגיעו, ערך הרב עזיזה היכרות עם מאות יהודים מקומיים. היכרות שהובילה לעריכת בריתות מילה, חגיגות בר מצווה וחתונות יהודיות, ואפילו גם קבורה יהודית – ראשונה מזה שנים – במדינה.

“הרקע לסיפור הקבורה המיוחד”, אומר הרב עזיזה, “הוא שבעירנו התגורר יהודי מבוגר, ללא ילדים, שעם הזמן התקרב ליהדות והחל לפקוד את בית הכנסת שלנו. כעבור זמן, לפתע הפסיק לבוא, ואז התברר לי שהוא חלה והיה נתון בסכנת חיים. גייסתי למענו כסף כדי שבבית הרפואה יטפלו בו כראוי, אולם בתום שבועיים של אשפוז, לאחר שהרופאים נלחמו על חייו, הוא הלך לעולמו. היינו צריכים לשחרר את גופתו מהמרכז הרפואי על מנת להביאה לקבורה, אך מאחר שהיה ערירי – הנהלת המרכז הרפואי סירבה לאפשר לנו להתערב בעניין כיוון שאיננו בני משפחה. התברר שהם אינם מכירים את ההלכה שמת מצווה – הכל קרוביו...”.

אומר הרב בבתי. “השעות נקפו – ופתרון טרם נמצא. לנפטר לא היה קרוב משפחה שיוכל לחתום על טופס השחרור, וגם היה צורך לגייס כמה אלפי דולרים כדי לכסות את העלויות הכרוכות בעניינו. ניסינו להשיג את הכסף, ובר בבר, כיוון שהנפטר היה יליד ישראל, יצרנו קשר עם השגרירות הישראלית במדינת קניה, המעניקה שירות גם לטנזניה, בניסיון לראות אם נוכל לקבל סיוע רשמי – אך לשווא. הסיפור הגיע עד לשר הדתות של המדינה, ולבסוף הצלחנו להשיג את הכסף החסר ולשחרר את הגופה.”

“עתה נוצרה בעיה חדשה – אין בית קברות יהודי בטנזניה, מה עושים? לקברו בבית קברות נוצרי לא יעלה על הדעת, ומשכך ביררנו מה ניתן לעשות. בעצת רבנים, בדקנו את האפשרות לקבורה בבית קברות מוסלמי. מצאנו בית קברות כזה, קטן יחסית, השוכן במרחק 3 שעות נסיעה מבית חב"ד, וכך עשינו. ארגנו מניין של עשרה יהודים והגענו לבית הקברות המוסלמי – שם קברנו אותו תוך כדי אמירת קדיש וכל מנהגי ישראל. עשינו כל זאת בשקט ובלי לעורר תשומת לב מצד המוסלמים המקומיים, כדי שלא יפגעו בקבר. לאחר כמה ימים נסעתי שוב אל בית הקברות, כשהפעם גם העמדנו גדר סביב קברו של היהודי – כדי להבדיל בין קברי הגויים לחלקה היהודית. כך, מאז המאורע הזה, יש גם בית קברות יהודי חשאי בטנזניה...”.

טועמיה חיים זכו

ועתה לסיפור של אור מפעילות בית חב"ד, המשקף את סגנון הפעילות בקרב אוכלוסיית היהודים בקהילה המקומית, ומעשה שהיה כך היה.

בין חברי הקהילה הישראלית בדאר א-סלאם בולט איש עסקים מצליח, אותו נכנה בשם יוסי. מזה שנים רבות מצא יוסי את מקומו באפריקה, אליה הוא מייבא מוצרי אבטחה מישראל. הוא ורעייתו, יהודייה מישראל כמוהו, חיים באזור העסקים האמיד של העיר, שם גם נמצאים משרדי החברה שלו. “יש לא מעט ישראלים”, מעיר הרב עזיזה, “שמייבאים לטנזניה מוצרי חקלאות או אבטחה, בהם מצטיינת ישראל, והם השתקעו במקום שנים ארוכות. עם רובם ככולם כבר יצרתי קשר, וחלקם הגדול החל לפקוד את בית חב"ד בשבתות ובמועדים. הם שמחים להניח תפילין, למשל, ולהשתתף בפעילות שלנו שנועדה להם ולבני משפחותיהם.”

רובם ככולם אמרנו, אבל לא יוסי. יוסי היה אגוז קשה מאוד לפיצוח. למרות ניסיונותיו של הרב שמעון לפנות אל לבו, הוא התנכר ולא היה מעוניין לשמוע על דבר ממרכולתו הרוחנית. יתרה מזו: יוסי הכריז באוזני הרב בכל פעם שפנה אליו, שחף רגלו לא תדרוך בבית חב"ד, ואפילו להניח תפילין באופן חד-פעמי לא היה מוכן. גם דרך רעייתו לא היה ניתן להשפיע עליו לטובה, בהיותה חניכת קיבוץ השומר הצעיר ורחוקה מהיהדות לכאורה אף יותר ממנו.

“יום אחד עלתה בדעתנו רעיון נאה”, מספר הרב עזיזה. “כאמור, יהודים רבים באים אלינו מדי שבת להתפלל ולסעוד יחד, אבל רבים אחרים נמנעים מכך מסיבות שונות, על אף הקשר החם שנשמר איתם. החלטנו אפוא: אם הם לא באים אלינו לשבת, נביא את השבת אליהם. כיצד? נכין ערכות ייחודיות לכבוד שבת קודש, הכוללות שני נרות להדלקת נרות, שתי חלות ריחניות וטעימות, סלט ביתי, יין לקידוש ועוד מטעמים – כשאל הצורך הזה יצורף עלון ובו דברים נחמדים לפרשת השבוע ומילות

ידי הרופאים המקומיים, ולא בטקס פרטי על ידי מוהל יהודי. נדהמתי והסברתי לו שמבחינת ההלכה היהודית אין ערך למילה על ידי רופא שאינו יהודי. ברית מילה היא מעמד מיוחד שבו הרוך הנוולד נכנס בברית עם הקב"ה, ומשכך עליה להיעשות על ידי יהודי בן-ברית ולפי כללי כורת הברית בתורתו. אך לצערי, יוסי התעקש וסירב לשמוע את דעתי. כפי שניתן להבין, הוא טיפוס עקשן לפעמים, וכך היה גם הפעם. 'מצטער כבוד הרב', הוא אמר לי. 'את הברית אני אעשה בבית הרפואה, חתם ביושב, וניתק את השיחה.

"הייתי המום ודי מיואש", מספר הרב, "סוף-סוף נולד ילד יהודי בטנזניה, ועד שהכל כבר מוכן לעריכת ברית המילה - אביו היהודי מסרב לבצע אותה כהלכה. מה אעשה? כבר חשבתי שאולי הדבר איננו בידי החלטתי לשגר מכתב על ציונו הקדוש של הרב זי"ע, ולבקש רחמי שמים שליבו של יוסי יתהפך עליו לטובה, וכך עשיתי. בתוך כך נזכרתי בדברי הרבי שלעולם אין להתייחס, ואשר לפעמים צריך לנקוט בעזות דקדושה כדי לעמוד על עיקרי הדת.

"למחרת החלטתי לנסות עוד שיחת טלפון אחרונה ליוסי, כשהפעם אנקוט בגישה ברורה יותר. לא אלך סחור-סחור ולא אדבר מעדנות, אלא כסגנונו של הרבי במקרים כגון אלה - אדבר בדרכי נועם ובתוקף המתאים. טלפנתי אליו ואמרתי לו: 'יוסי ידידי. אתה יקר לי מאוד, אבל דע לך שאתה עושה מעשה שלא ייעשה. הבן שלך שייך לעם היהודי, ומה שאתה עומד לעולל לו יפגע בו ח"ו למשך כל חייו. לא ייתכן שתעשה דבר כזה לבנך. הלא אין כמעט יהודי בעולם שאינו מל את בנו, ואתה עומד כך לאמלל את חייו?! מילה על ידי נוכרי אינה ברית, ולא ייתכן שאב יהודי לא ימול את בנו! אמרתי לו נרגשות, אך היה נראה שמילותיי לא הועילו. יוסי חזר והתעקש: 'כבוד הרב, אני אמול אותו בבית הרפואה, גם זה בסדר...'. אמרתי לו: 'ידידי, זה לא בסדר, ושום דבר לא ישנה את זה. אם לא למענך, חזור בכך למען בנך!'. השיחה הסתיימה בטון קשה למדי ובחוסר הסכמה הדדי.

"הייתי בטוח שהקשר עם יוסי ינותק לעולם", אומר הרב עזיזה. "הוא לבטח נעלב ונפגע, וזהו - יותר לא אשמע ממנו, אבל ידעתי שאני את שלי עשיתי. לפליאתי, הנס אירע. למחרת בבוקר טלפן אלי יוסי, כשהפעם קולו נשמע רך כחמאה. 'כבוד הרב - אמר לי - חשבתי הרבה על מה שאמרתי. אתה צודק, אני אמול את הבן שלי על ידי המוהל היהודי שהזמנתי. אנא, הכן כל מה שצריך לברית המילה בבית חב"ד. אנחנו באים'."

לאחר יומיים התקיימה ברית המילה בבית חב"ד בטנזניה, כאשר עוד ילד יהודי נכנס לבריתו של אברהם אבינו, ויחד עמו נכנסה כל משפחתו תחת כנפי השכינה יותר ויותר. לימים התברר כי המאבק הפנימי הזה שניטש בליבו של יוסי על קיומה של מצוה כהלכה, היה המכה בפטיש לשינוי הנפשי שהתחולל בו. הוא הפך לאחד מעמודי התווך של הקהילה היהודית בעיר ואורח חייו השתנה פלאים לטובה, ללמדנו שלעולם אין להתייחס מניצוץ הקדושה שבלבו של בן אברהם יצחק ועקב. ■

להביא לי את הערכה, בלי שאפילו טרחתי לראות מה יש בה. המתנתי אפוא לראות מה ילד יום, אולי יקרה נס ולמרות התנהגותי המעליבה תשוב למשרדי. ואכן, כמה שבועות לאחר מכן, לתדהמתי חזרת והבאת את הערכה. אמרתי לעצמי: 'אני חייב לראות מה יש בה'. פתחתי וראיתי שתי חלות רעננות בניחוח גן עדן, סלט ביתי ומיץ ענבים. התפעלתי מאוד. 'אקח את זה הביתה. מה כבר יכול להיות?', חשבתי בליבי.

"הגעתי הביתה", המשיך יוסי בסיפורו, "והחלטתי שאם כבר יש בידי כל המצרכים הנדרשים - אערוך קידוש כדת וכדין. המתנתי שבני ביתי ילכו לנחל, ואז הלכתי למטבח, פרסתי לפני את הערכה, ערכתי קידוש, בירכתי על החלות וזו הייתה חוויה של ממש. והנה, בעודי נהנה מהמעדנים הללו, רעיתי נכנסה למטבח, ראתה את שאריות החלות ואת הגביע עם מיץ הענבים ומיד שאלה: מה זה ועל מה זה? גמגמתי לה משהו על הערכה שהרב הביא לי, וכי החלות עריבות לחיך... אך לתדהמתי היא אמרה מיד: 'אני רואה שעשית קידוש לכבוד שבת, למה עשית את זה לבד? מדוע לא קראת לי? גם אני רוצה להשתתף בקידוש... אנא, בשבת הבאה שתף גם אותי!'. "

"הופתעתי מבקשתה הבלתי צפויה", סיים יוסי את סיפורו לרב עזיזה היושב מולו נדהם עד כלות, "אבל מאותה שבת והלאה התחלנו לעשות קידוש בליל שבת עם הערכות שהבאת לנו, והחלטנו גם לשתף בעניין את הילדים. לכן ביקשתי שתיכנס אלי, כבוד הרב, לבשר לך שאנו מאוד מרוצים מהערכות הללו, ולבקש שתגדיל את תכולתן - כך שהן יספיקו לכל המשפחה שלנו...".

קיצורו של דבר, ליבו הקשוח של יוסי התרכך בעקבות סודה של השבת. מצווה גוררת מצווה, והוא החל להניח תפילין, לפקוד עם משפחתו מפעם לפעם את בית חב"ד, ונראה היה שחלה התקדמות משמעותית בחייהם הרוחניים - אבל זה לא סוף הסיפור - - -

בתוקף ובנועם

שינויים בחייו של אדם אינם הולכים בנתיב קבוע מראש. באופן טבעי יש בהם עליות וירידות, כשעל אחת כזו נספר להלן - ירידה לצורך עלייה. ליוסי נולד בן זכר במזל טוב. זו הייתה שמחה למשפחה, כמו גם לכל הקהילה היהודית הקטנה בדאר א-סלאם. יוסי הסכים בשמחה לערוך ברית מילה לבנו בבית חב"ד, אלא שהוא ביקש מהרב שהמוהל שיוזמן לערוך את הברית יישא גם בתואר רופא. הרב עזיזה פעל בהתאם לבקשתו, והזמין במיוחד מדרום אפריקה מוהל מומחה שהינו גם רופא. הלה כבר עמד לצאת לדרכו לטנזניה, אלא שבאותה עת טלפן יוסי לרב עזיזה והודיע לו כי אינו מוכן למול את בנו מחוץ למרכז הרפואי המקומי...

"יוסי אמר לי", משחזר הרב עזיזה, "שהוא כלל אינו סומך על מוהלים שיעשו את המלאכה כראוי, וכיוון שטנזניה היא מדינה מוסלמית, בה מקובל למול ילדים במרכזים הרפואיים, הוא רוצה למול את בנו על

לחיות גאולה בתוך הגלות

רצונך לחיות בתורה? עליך למות עליה > צריך לחפור באדמה ביגיעה עצומה, אבל החדשות הטובות הן שהמטמון בוודאי נמצא בה > ומחורבנה של ארץ ישראל אתה למד על הדרך לבנייתה

לצער הלב אפשר ללמוד תורה גם בלי קשר לקב"ה... הרבי הזכיר פעמים רבות את דברי הב"ח (אורח חיים סימן מז), שמפרש את מאמר חז"ל על הפסוק "על מה אבדה הארץ... על עזבם את תורת"י - ש"לא ברכו בתורה תחילה". "ואיכא לתמוה טובא", שואל הב"ח, "למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו בתורה תחלה, שהוא לכאורה עבירה קלה?!"

ותשובתו בצידה: "ונראה דכונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו... ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך, שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, וכזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא שלמטה והיה המשכן אחד".

ומה אירע בדור החורבן? ממשיך הב"ח: "אבל עתה שעברו חוק זה, שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ... הנה בזה עשו פירוד - שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמינות בלי קדושה, וזה היה גורם חורבנה ואבדתה".

כלומר, מפני מה חרבה הארץ אף שבאותו דור היה לימוד תורה בהיקפים גדולים? כי אמנם הייתה תורה, אבל נעדרה ממנה הקדושה האלוקית. "עזבם את תורת"י - את התורה שלי. היא הפכה לתורה אנושית וארצית, כי הלומדים לא בירכו ברכת התורה ושכחו על נותן התורה. ומשכן, כיוון שהשכינה גלתה מהארץ בעקבות העובדה שהלומדים הפנו לה עורף - באופן טבעי נתערער יסודה של הארץ, וחורבנה ואבדתה לא איחרו להגיע..."

דברי הב"ח הללו צריכים להיות היסוד והמהות של לימוד תורה. גם כיום יש לימוד תורה בקרב כל החוגים, ובממדים עצומים, אבל לצד זאת נדרשת היגיעה לגלות את האלוקות שבה, ואת זה עושים על ידי לימוד תורת החסידות שמגלה את הנשמה הקדושה שבתוכנו ושבתורה, נשמתא דאורייתא.

עבודתנו אנו נועדה להכין כלים לאלוקות, ובשביל זה צריך יגיעה. האלוקות כבר נמצאת בנשמה של כל אחד, אלא שבמקביל יש עליה שכבות של חומר והסתרה. ולכן, באמצעות היגיעה אדם מסיר את ההעלם וההסתרה שבנפש שלו ומגלה את האלוקות שבתוכה. אי לכך, לא די בלימוד התורה כשלעצמו, אלא נדרשת "יגיעת נפש" ו"יגיעת כשר" (כנאמר בתניא פרק מב), לגלות את האלוקות שבתוכנו, והבטיחנו חז"ל אשר "יגיעת ומצאת - תאמין". על זה אנו מבקשים "קרבא אל נפשי גאלה", שנוזה לגלות בתוכנו את הגיץ האלוקי, שכדברי הבעל שם טוב זהו ניצוץ של משיח. לא מדובר בעניין ערטילאי, אלא הכוונה שבאמת תאיר ותורגש אצלנו הנקודה הזאת ש"אין עוד מלבדו" - לא רק לשיר את זה ולומר את זה בפה, אלא שבאמת יהיה מונח בתודעתנו שאין עוד מלבדו.

הרי מה פירוש 'משיח'? הפסוק אומר שבעת הגאולה "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" - התגלות של אחדות ה' בעולם. אנו זכינו לגילוי של מעיינות תורת החסידות, פנימיות התורה, שהיא תורתו של משיח, ולכן כשאדם מתבונן בתכנים שהיא מלמדת ומגיע להכרה שאין עוד מלבדו - מתגלה ניצוץ המשיח שבנפשו. למעשה, מי שמבין מה פירוש אחדות ה', הוא כבר נמצא באווירה של משיח.

אבל בשביל זה, אחיי ורעיי, נדרשת יגיעה שתפקידה להסיר את מעטה הקליפה של הנפש הבהמית. על כך נאמר בתניא (פרק מב שם) "יש נפש שפלה בטבעה... ולא תוכל למצוא במחשבתה האלהות... ומכל מקום בקושי ובחזקה תתחזק מאד מחשבתו באומץ ויגיעה רבה ועומק גדול להעמיק בגדולת ה' שעה גדולה, בודאי תגיע אליו על כל פנים היראה ותאה הנ"ל".

"וכמו שאמר רז"ל 'יגעתי ומצאתי תאמין', וכדכתיב 'אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה - אז תבין יראת ה'". פירוש, בדרך שמחפש אדם מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ שחופר אחריה ביגיעה עצומה, כך צריך לחפור ביגיעה עצומה לגלות אוצר של יראת שמים הצפון ומוסתר בבינת הלב של כל אדם מישראל".

זה מה שאמר הרבי הריי"צ לתלמידי הישיבה: אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. מה הכוונה "ממית עצמו"? לעבוד ולהתייגע כדי לגלות את האלוקות שבתורה.

בסעודת החתונה של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, שהתקיימה בשנת תרפ"ט בוורשה הבירה, היה אירוע מיוחד, כשלימים הרבי סיפר על כך בעצמו פעם אחת במהלך התוועדות. חתנו הגדול, הרבי הריי"צ, נעמד במקומו בסעודת החתונה כדי לחלק 'לחיים' לקהל בין השולחנות, וכשהרבי, החתן, הבחין בכך נעמד גם הוא בדרך כבוד, אבל הרבי הריי"צ הורה לו לשבת, בהיותו חתן הדומה למלך. "לא הייתה לי ברירה", סיפר הרבי בחיור, "ונשארתי לשבת 'על קוצים'..."

הרבי הריי"צ הסתובב בין השולחנות, וכשהגיע לשולחן של הבחורים תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים', קרא ל'משפיע' שלהם, החסיד הנודע רבי אלתר שימחוביץ, ואמר לו: בחורים צריכים לקבל דרך ההנהלה, ואם כן הוא - ר' אלתר - יחלק לבחורים. ואכן ר' אלתר חילק 'לחיים' לכל הבחורים בשם הרבי.

באותו מעמד הרבי הריי"צ פתח ואמר שיחה לבחורים הללו, באמצע סעודת החתונה, וזה היה תוכן דבריו:

"תמימים! אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, קיום התורה בא על ידי היגיעה דוקא. לימוד התורה בכלל הוא על ידי היגיעה, דמי שמתייגע בא על עומק הדבר. דגם מי שיש לו שכל טוב, שכל דק, ובהשקפה ראשונה לוקח העניין כטוב, מכל מקום מי שאין שכל טוב כל כך אבל מתייגע על השכל - בא הוא על העומק יותר, לפי שהתורה היא חכמה, פירוש: אלקות, דגם שכל הנגלה שבתורה הוא אלקות.

"ובשביל זה הוא מה שבאים בגלות. הגלות הוא בישראל בכלל ובלומדי תורה בפרט... ועיקר קיום התורה הוא במי שממית עצמו עליה".

והרבי סיים:

"תדעו, תמימים, שעליכם לבטל עצמכם מכל וכל, און אויף דעם גייט איהר [ובדרך זו אתם הולכים], תלמדו תורה ביגיעה, גם בנגלה, וכן תלמדו חסידות, ולא שתישארו רק ההשכלה לבדה - רק תבוא לידי פועל, הפירוש: במידות טובות, ואז הנני מברך אתכם, איהר זאָלט גיהאָלפֿען ווערען [שתיוושו] בכל העניינים הנצרכים לכם ותאריכו ימים ושנים".

אווירה של משיח

הדברים שהרבי אמר לתלמידי הישיבה נוקבים חדרי בטן. מה הם אומרים לנו?

יוסף האיר אור שבסדר ההשתלשלות ולכן היו היריעות מחי והיה גם צומח, רק בבית המקדש שבחלקו של יהודה האיר האור דלעתיד.

(על פי ד"ה יוגש אליו יהודה תרכ"ט)

תכלית כוונת התורה - העלאת הגשמיים

עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח... ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסני ופרטות באהל מועד. ר"ע אומר כללות ופרטות נאמרו בסני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב (קט"ו, ב).

לכאורה תמוה: את העולה הקריבו לכל הדעות בחמישי בסיון, לפני מתן תורה, ולפני ש"פרטות נאמרו בסני"?

ובהכרח, שלעולה שהקריבו בחמישי בסיון כבר היה גדר של "הר סיני" (מתן תורה), ולכן, לשיטת רבי עקיבא ש"כללות ופרטות נאמרו בסני", הרי שביחד עם הציווי להקריב עולת תמיד בחמישי בסיון נאמרו גם "פרטותיה" (כולל הדינים של הפשט וניתוח), כי גם הציוויים שבחמישי בסיון נכנסים בגדר של "כללות ופרטות נאמרו בסני".

ויוכן על פי מה שנתבאר בכמה מקומות בנוגע לענין ההכנות לשבת ויו"ט בערב שבת וערב יו"ט, שאינו רק מצד הגברא (כדי שיוכל לשמור שבת ויו"ט כדבעי), אלא שזה גם ענין שמצד החפצא, מצד שבת ויו"ט עצמם. שבערב שבת ויו"ט יש כבר "מעין" (ובמילא - גדר) קדושת שבת ויו"ט. ובלשון חז"ל (במכילתא פ' יתרו) בנוגע לתוספת שבת, ששבת היא (כמו "זאב" ש) "טורף מלפניו ומלאחריו".

וזהו שכבר בחמישי בסיון, ערב מתן תורה, מתחילים הענינים של מתן תורה, ולכן הקרבנות של חמישי בסיון יכולים להיות בגדר של קרבנות שלאחרי מתן תורה.

והטעם לכן שענין זה התבטא דוקא בקרבן הוא - משום שתכלית מתן תורה היא, שבו ניתן הכח לפעול שחפצי העולם יהיו - חפצא דקדושה, "לעשות לו ית' דירה בתחתונים". וענין זה של זיכרון גשמיות העולם, מתבטא בגלוי בענין של מזבח וקרבנות - שלוקחים אבנים גשמיות ועושים מהן מזבח לה', ולוקחים גשמיים גשמיים ועל ידי הקרבתה על גבי המזבח היא מתעלית מחול עד שנעשית קדושה בגלוי.

(על פי לקוטי שיחות חכ"ח ע' 18 ואילך)

ולכאורה יפלא - הלא המשכן לא היה אלא דירת עראי, ובית המקדש נקרא דירת קבע ונקרא מנוחה כמבואר בסוגיין, ומדוע נבנה מדומם שלמטה מצומח וחי?

אלא דהן אמת שבסדר ההשתלשלות חי הוא למעלה מצומח וצומח הוא למעלה מדומם, ולכן המשכן היה מצומח וחי, כי המשכן היה דירת ארעי היינו בסדר ההשתלשלות, ולכן אמרו רז"ל שכל מה שיש בבריאת העולם היה במשכן, אבל בית המקדש היה דירת קבע, שהקביעות הוא מאור א"ס שאני ה' לא שניתי שכללות ההשתלשלות אינו תופס מקום כלל לגבי בחינה זו, ובו האיר מעין הגילוי דלעתיד לבוא, שיהיה הגילוי מלמעלה מסדר ההשתלשלות.

והענין הוא, שבסדר ההשתלשלות עיקר המכוון נשלם בסוף דוקא, וכמו על דרך משל צמיחת התבואה או האילנות, הנה עיקר זריעתם או נטיעתם הוא כשביל התבואה או הפירות, והם באים לבסוף, שתחלה צומח התבן והקש או האילן והענפים והעלים, והתבואה או הפירות הם באים לבסוף. וכן אפילו בהשפעת איזה שכל עמוק, מקדימים משלים תחלה, שעל ידי המשל יבין עומק הנמשל.

למעלה מהשתלשלות - הדומם יותר נעלה מחי וצומח

אבל סוף מעשה עלה במחשבה תחלה, היינו שמה שבא לבסוף הוא תכלית המכוון. וכמו במשלים הנ"ל וגם בבריאת העולם, שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, נמצא שעיקר המכוון הוא כשביל האדם, והוא נברא לבסוף ששת ימי בראשית, וכמאמר רז"ל אפילו יתוש קדמך, ושהוא יקיים תורה ומצוות שבשביל זה אנכי מי שאנכי עשיתי ארץ, שהוא עיקר המכוון ובה לבסוף ועלה במחשבה תחלה.

ועל דרך זה הוא בנוגע לדומם צומח חי מדבר, שעיקר הכוונה היא בדומם, כי נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, אלא שבסדר ההשתלשלות באו תחילה חי וצומח. אבל למעלה מהשתלשלות נמצא לכתחילה תכלית המכוון והיינו הדומם, ולכן בית המקדש שהאיר בו האור שלמעלה מהשתלשלות, היה כולו מדומם.

וזהו שמשכן שילה היה בחלקו של יוסף וגגו היה מיריעות היינו בחינת חי, ובית המקדש שהיה בחלקו של יהודה (ובנימין), היה כולו מאבנים, כי לעתיד לבא עבדי דוד מלך עליהם, גם על יהודה וגם על ישראל, מה שאין כן בזמן הזה נקראו ישראל על שם יוסף כדכתיב נוהג כצאן יוסף (כמבואר בפירש"י עה"פ) ומשיח בן יוסף קודם למשיח בן דוד, ולכן בחלקו של

פרת חטאת מכפרת גם על מה שמחוץ לתחום הקדושה

מאי חוץ מנתה... כגון ששחטה לפנים מן החומה (ק"ב, ב)

לפנים מן החומה של ירושלים, דכתיב זה והואילא אותה וגו' (רש"י)

להבין למה פרה אדומה נעשה דוקא חוץ לשלש מחנות, הנה נודע מזוהר הקדוש והאריז"ל דסוד הקרבנות שעל גבי המזבח הן בחינת העלאת מנפש הבהמית שבנוגה, אל שרשן ומקורן בבחינת ד' חיות שבמרכבה הנושאות את הכסא פני שור ופני שור, ועל ידי זה נמשך ויורד מבחינת אדם שעל הכסא למטה לכפר ולטהר את נפש הבהמית שמקליפת נגה. אכן בשריפת הפרה אדומה הנה ע"י השלכת עץ ארז ואזוב וכו' ונתינת מים חיים אל האפר נקרא בשם קידוש מי חטאת במשנה, והיא בחינת קדש העליון שהיא בחינת חכמה עילאה, ועלה איתמר בדוכתי טובא בזוהר הקדוש בחכמה אתברירי, שבידור הניצוצות מתוך הקליפות היא מכח ספירת החכמה, ויתרה מזו שגם פועלת לאתהפכא חשוכא לנהורא.

ולזאת מטרת טומאת המת, אף שהוא אבי אבות וכו' ולמטה מטה מנוגה, מה שאין כן בקרבנות שעל גבי המזבח שאינן מכפרים אלא על השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה.

(על פי תניא, אגרת הקודש סימן כח)

משכן - סדר השתלשלות; מקדש - למעלה מהשתלשלות

באו לשילה נאסרו הבמות, ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלה, והיא היתה מנוחה. קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה... באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להן היתר והיא היתה נחלה (ק"ב, ב)

אמר קרא בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, עין שלא רצתה לזון ולהינות מדבר שאינו שלו, תזכה ותאכל כמלא עיניה (ק"ב, ב)

שילה נחלקו של יוסף היתה כדכתיב וימאס נאכל יוסף (רש"י)

נמצא שהמשכן היה מצומח (עצי שטים) וחי (מכסה יריעות עזים), ואילו בית המקדש היה מדומם, שהרי כולו היה מאבנים ועפר,

סיני - מסירות נפש; אוהל מועד - עבודה מסודרת

ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני, ופרשות באהל מועד. ר"ע אומר כללות ופרשות נאמרו בסיני, ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב (קט"ז, ב)

בטעם הפלוגתא שלהם יש לומר על פי מה שנתבאר כמה פעמים בשורש כמה מחלוקות ר' ישמעאל ור"ע, שר' ישמעאל היה כהן גדול, וממילא אופן העבודה שלו היה "עבודת הצדיקים", מה שאין כן ר"ע היה בן גרים, והתחיל ללמוד תורה בגיל ארבעים, וא"כ אופן עבודתו היה על דרך "עבודת התשובה".

וזהו גם מה שר' עקיבא הצטער כל ימיו "מתי יבוא לידי ואקיימנו" - הוא עמד ב'תנועה' של מסירת נפש (לא רק בשעת קריאת שמע, אלא) "כל ימי". כי מצד עבודת הצדיקים אמנם צריך להיות כוונה של מסירת נפש, אבל דיו שתהיה בתחילת היום, בשעת קריאת שמע. אבל במשך כל היום העבודה היא בסדר והדרגה, ולא נשאר אלא הרושם מהמסירת נפש שבתחילת היום.

מה שאין כן מצד עבודת התשובה, הרי תשובה היא למעלה ממדידה והגבלה, והעוסק בה הוא ב'תנועה' של בריחה מהרע והשתוקקות גדולה לקדושה, ולכן גם בשעת לימוד התורה וקיום המצוות, ואפילו בשעת העיסוק בדברי הרשות, הוא ב'תנועה' של מסירת נפש. וזהו פירוש "כל ימי" - בכל ענייני עמד בתנועה של מסירת נפש.

וזהו החילוק בין "סיני" ל"אוהל מועד":

ב"אוהל מועד" היה סדר. היו בו מחיצות, יריעות וקרשים וכו', וציורו היה על פי ציור סדר השתלשלות, כמבואר בארוכה בספר "תורת העולה" להרמ"א, מה שאין כן "סיני" היה מְדֻכָּר, שאינו מקום ישוב, והדבר מורה על עבודה שלמעלה מסדר והדרגה - מסירת נפש שלמעלה ממדידה.

ולכן "על כל דיבור ודיבור וכו' יצתה נשמתו" לא רק בשמיעת הדיבור "אנכי" ו"לא יהיה לך" אלא גם על הדברות האחרונות, שהם מצוות שכליות.

וזהו שר' ישמעאל שענינו עבודת הצדיקים סובר שדי בכך שכללותיה מסיני, היינו, שיסוד המצוות צריך להיות מסירת נפש. אבל קיום המצוות בפועל - בפרטיות, יכול וצריך להיות באופן מסודר - אהל מועד.

אבל לדעת ר' עקיבא שענינו עבודת התשובה - מאחר שיש לאדם עסק ומגע עם ענינים שיש לגיירם (בן גרים) - מוכרח הוא להזקק למסירת נפש גם כשמדובר אודות הפרטים, ומאחר שהאדם עומד בתנועה של תשובה שלמעלה מסדר, יכול הוא גם בפרטיה - כל ימיו, לעמוד במסירות נפש.

(על פי לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 283-284)

מדוע יתרו לא נשאר להתגייר במדין

וישמע יתרו כהן מדין - מה שמיעה שמע ובא ונתגייר? ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע .. ר"א אומר קריעת ים סוף שמע ובא (קט"ז, א)

ידועה התמיהה, מה פשר השאלה "מה שמיעה שמע ובא" - והרי מפורש בכתוב "וישמע יתרו... את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו, כי הוציא ה' את ישראל ממצרים"?!

ויש לומר שהשאלה היא, מדוע "בא" יתרו? אם כל רצונו של יתרו היה לעזור את עבודת האלילים ולהתגייר - הרי היה באפשרותו לעשות זאת גם במדין; מה גרם לו לנטוש את מקומו ואת מעמדו במדין ולצאת אל המדבר השמם?!

והנה רש"י בחומש הביא רק את ב' הדעות - "קריעת ים-סוף ומלחמת עמלק" (ראה חזא"ג מהרש"א כאן), כי הן השמועות שגרמו לו לצאת ממדין ולהגיע למשה רבינו:

המאורע בקריעת ים-סוף לא היה רק נס גדול; אלא תוכנו היה פריצת הגבלות הטבע לגמרי - הגבולות שבין הים ובין היבשה (וברוחניות - הגבולות שבין עלמא דאתכסא לעלמא דאתגליא).

ועל מלחמת עמלק מבואר בתורת החסידות, שעמלק ענינו קרירות ("אשר קרך בדרך") - לקרר ולהסיר את ההתלהבות בעבודת ה'.

וכששמע יתרו על שני מאורעות אלה, הבין שכדי להתקרב אל הקב"ה אי אפשר להישאר בהגבלות, באותו מקום שנמצאים בו, אלא צריך לצאת ממולדתו ומרגילותו, וללכת אל המדבר מתוך התלהבות מבלי להתחשב בהגבלות כלשהן.

(על פי לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 192 ואילך)

הכרת יתרו באחדות השם

לכאורה מה שפעל על יתרו לבוא הם הנסים שעשה הקב"ה לישראל בקריעת ים סוף ובנצחון על עמלק. ולפי זה יקשה, מדוע נקט ששמע על "מלחמת עמלק"? הרי היה צריך לומר נצחון על עמלק!

ויש לומר הביאור בהקדים מה שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות עבודה זרה, שהתחלת ענין עבודה זרה הוא מה שחשבו שכיון שהקב"ה ברא את הכוכבים והגלגלים להנהיג את העולם והם המשמשים לפניו לכן ראוי לחלוק להם כבוד, וטעותם היתה בזה שחשבו שיש שלטון לכוכבים להשפיע בבחירתם, ולא ידעו האמת שהוא ית' משפיע על ידם כגרזן ביד החוצב.

ומזה יובן, ששלילת ענין עבודה זרה שייך לא רק בנוגע לכוכבים ומזלות אלא גם בנוגע לכל המדריגות וסדר ההשתלשלות (מלאכים, ספירות וכו') שעל ידם נמשך השפע למטה. ואדרבא, כל שהממוצע הוא נעלה יותר, צריך לשלול את הטעות שראוי לחלוק לו כבוד, כי הוא אינו אלא כגרזן ביד החוצב.

ויש לומר, דזהו גם הפירוש הפנימי בזה

שיתרו היה "כהן מדין", דמדין הוא מלשון מדין ופירור, והתחלת ענין הפירור הוא (בדקות) בהעלם הצמצום שמצד שם אלקים. אכן העלם הצמצום הוא רק לגבינו, אבל מצד האמת הרי הוי' ואלקים כולא חד, ולכן העולמות הם באמת בתכלית היחוד כמו שהיה קודם שנאצלו. וזהו מה שאמר יתרו "עתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלוקים", כי הידיעה שהיתה לו בכל המדרגות שבסדר השתלשלות היתה כמו שהם מצד הצמצום (מדין ופירור), ורק כעת נודע לו שהאמת היא כפי שהוא מצד ידיעתו יתברך.

כיצד יכול לבוא עמלק אחרי הגילויים של קריעת ים סוף

והדרך שנודע לו ענין זה היא: קריעת ים סוף:

ענינו של קריעת ים סוף הוא - ביטול ההגבלות והמחיצות שבין העלם וגילוי, ים ויבשה, כי "ים" - ענינו העלם. וכפי שרואים גם בגשמיות, שהברואים שבים אין מציאותם נראית כלל, ונראים רק המים המכסים עליהם. וטעם הדבר - לפי שהברואים שבים בטלים למקור חיותם, ונרגש בהם שאינם מציאות לעצמם, אלא כל מציאותם היא מציאות הים שהוא מקור חיותם (ולכן דעת רשבי"ג במקואות פ"ו מ"ז היא ש"כל שבים אינו חוצץ"). מה שאין כן בראי היבשה - הרי הם נראים למציאות בפני עצמם, כיון שכל חיותם היא דוקא כשהם נפרדים ממקורם (שהרי אם יקברו ויטמנו אדם בארץ - יופסק חיותו).

וחיבור זה פעל על יתרו את הידיעה שגם העולמות הנראים למציאות, בטלים הם ליחודו יתברך מצד שמתגלה בהם שם הוי' שלמעלה מהצמצום.

אך מכל מקום, לא היה די בשמיעת קריעת ים סוף, אלא גם מה ששמע על מלחמת עמלק: לכאורה, מאחר שהגילוי אור דקריעת ים סוף פעל חיבור בכל המדריגות ובכל העולמות, וגילוי זה פעל ביטול ושכירה בכל האומות, כמו שכתוב "שמעו עמים ירגזון וגו' נמוגו כל יושבי כנען", ועד שהיו כל האומות יראים להלחם בישראל, איך יתכן שלאחר כל זה יבוא עמלק להלחם עם בני ישראל?

אלא הענין הוא שבחיבור זה שהיה בקריעת ים סוף לא נכלל אלא התחתון שבדרגות הקדושה גופא, אבל התחתון שבלעומת-זה לא נכלל בחיבור זה (כי המצריים לא נתבררו ונודרכו אלא שמציאותם נאבדה ונתבטלה בטביעתם בים סוף). ובגלל שהלעומת זה לא התברר עדיין בקריעת ים סוף, לכן יכול היה עמלק להגיע להלחם עם בני ישראל.

ולכן בא יתרו והודה להקב"ה, היינו לתקן ולהשלים את החיבור על ידי בירור וזיכרון הלעומת זה שלא הושלם עד אז, זאת על ידי ש"כהן מדין" בא ומורה על האמת שהכל בטל לשם הוי'.

ולכן נקט דוקא מלחמת עמלק, שהיא שהביאה את יתרו, ולא הנצחון של ישראל במלחמה זו.

(על פי לקוטי שיחות ח"י"א ע' 74 ואילך. ספר המאמרים מלוקט כסלרשכט ע' חלג ואילך, תורת מנחם חל"ט ע' 86)

בית הכנסת הגדול בשקלוב (לפני כ-100 שנה)

בימים ההם היה זה דבר חידוש שהנהגת העדה תעבור מאב לבנו, שכן לעיתים קרובות היו גדולי התלמידים ממלאים את מקום רבם, אך רבינו העיד בבנו שראוי הוא למלא את כל מקומו.

כנזכר, רבי פינחס לא זכה לפרי בטן, וכמה פעמים ביקש ברכה לכך ולא נענה. פעם אמר לו רבינו הזקן: "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים, הפירוש של 'אנכי' שלימדתי אותך טוב לך מעשרה בנים". הוא נפטר בליובאוויטש בשנת תקפ"ה בערך והותיר את כל עזבונו לצדקה, היה זה סכום עצום של עשרות אלפי רובלים. טרם עלתה נשמתו השמימה, הורה ר' פינחס למסור לחסידים עשרים וחמישה רובל כסף עבור 'משקה', בכדי שיאמרו לחיים בימי השבעה ויפיגו את צערם... אדמו"ר האמצעי יצא להלווייתו והתבטא: "שר הצבא של החסידים איננו".

הקדוש והם דיברו בפתח בית המדרש. אמר להם בזה הלשון: אחיי, אל תאמרו כך ח"ו, שהאיש האלוקי הבעש"ט היה ח"ו איש פשוט ולא היה לו יד ושם בנגלה, זה דיבור זר יותר מאשר לומר שאין בים שום מציאות של לחלוחית מים. הרי ידוע לכל שרבינו הקדוש ממעוריטש היה גאון אמיתי מפורסם, ובאוזני שמעתי מפיו הקדוש כמה פעמים אשר קטני (הזרת הקטנה של) הבעש"ט עבה ממתניו (של המגיד) בנגלה, והפליא חריפותו ובקיאותו כאחד מן התנאים".

לאחר מכן לבקשתם דרש רבינו הזקן פלפול עמוק בסוגיית "פלגא נזקא ממונא" שבבבא קמא, כפי ששמע מהמגיד בשם רבו הבעש"ט. והתבטא על כך ר' פינחס: "חצי מהפלפול הבנתי ותפסתי במוחי, אך ההשכלות העמוקות ששמעתי בפעם הזו, לא שמעתי מעת היותי לאיש ולא ראיתי גם בספרי הקדמונים השכלות כה דקות ורוחניות, והבקיאות הייתה עוד יותר מופלאה. ואילו את החצי השני לא יכולתי כלל לתפוס בפנימיות ושמעתי רק דרך מקיף".

אחרי הסתלקות רבינו

אחרי הסתלקותו של רבינו לשמי רום, הדפיסו בניו הקדושים בסיועו של תלמידו הנאמן ר' פינחס את חלקי ה'שלחן ערוך' שחיבר רבינו ונותרו בכתבי היד שתחת ידם. רבים מכתבי היד של רבינו נשרפו ואבדו, אך נותר רובו של חלק אורח-חיים, וכן חלקים משאר חלקי השולחן ערוך.

ר' פינחס עמד לימינו של בנו וממלא מקומו בהנהגת החסידות, האדמו"ר האמצעי, והתקשר אליו בכל לב ונפש. הוא כתב מכתב גלוי לכלל החסידים בכדי להודיע להם את אשר שמע מרבינו הזקן בשנת תקע"א, שהיות ובנו שקוע כל כולו בהפצת מעיינות החסידות ולא שם את לבו לשום דבר אחר, "לזאת ציוה לי שאחר הסתלקותו בישיבה של מעלה, אהיה משגיח על זה, שגם 'פדיונות' על ידו ייעשה ולא מזולתו", כלומר שבנו ישמש באדמו"רות על כל פרטיה וענייניה.

לב לדעת
תפארת שמשון

**ימים
אחרונים
לרישום**

**תלמידי ישיבות גדולות ואברכי כוללים מוזמנים להצטרף
לאחת מתוכניות הלימוד בספר התניא ובמאמרי חסידות**

מבחנים שליש שני - חודש ניסן

המבחנים יתקיימו בירושלים, בני ברק, אלעד, אשדוד,
בית שמש, חיפה ומודיעין עילית

**תוכניות
בלימוד
החסידות**

תניא - לקוטי אמרים

פרקים יח-לד
לתלמידים שנבחנו בהצלחה
על פרקים א-ז

פרקים א-ז
למצטרפים חדשים

**מאמרי
ה'צמח צדק'
ואדמו"ר
הרש"ב**

**שער
היחוד
והאמונה**

**מאמרים
מבעל התניא**
על מועדי השנה, לימוד התורה
וקיום המצוות

072-221-9050 שלוחה 5

בחינוג למשרדי 'לב לדעת'

עמדות 'נדרים פלוס'

אצל הנציגים בישיבות

רישום

הרשמה חובה | ניתן להירשם עד ר"ח שבט | לא ניתן להיבחן על חומר שנבחנו עליו בהצלחה בעבר